

KERKENES DAĞI PROJESİ

1998 ÖN RAPORLARI

1998 ARAŞTIRMA SEZONU
Geoffrey ve Françoise SUMMERS

1998 DENEME AÇMALARİ
Musa Özcan ve Geoffrey Summers

1998 BAHAR DÖNEMİ
YOZGAT İLİNİN KUZEYİNDE GERÇEKLEŞTİRİLEN
BÖLGESEL ARAŞTIRMA
Geoffrey Summers

Çeviriler: Nahide Aydın, Deniz Kutay ve Ayça Üzel

Kerkenes Dağı'nın sevilen bir açıdan görünüşü.

KERKENES DAĞI PROJESİ

1998 ÖN RAPORLARI (YAYIN İÇİN DEĞİLDİR)

Web Sayfası

<http://www.metu.edu.tr/home/wwwkerk/>

Kerkenes Projesi,
Mimarlık Bölümü,
Orta Doğu Teknik Üniversitesi,
Ankara, Türkiye.

Tel: 90 312 210 6216

Fax (Mimarlık Böl.):

90 312 210 1249

e-posta:

fsummer@rorqual.cc.metu.edu.tr

Kerkenes Projesi,
Ankara İngiliz Arkeoloji Ens.,
Tahran Caddesi 24,
Kavaklıdere,
Ankara, Türkiye.

Fax: 90 312 428 0159

Geoffrey ve Françoise Summers.

Tel/fax: 90 312 210 1485

e-posta:

summers@rorqual.cc.metu.edu.tr

fsummers@rorqual.cc.metu.edu.tr

TEŞEKKÜRLER

Kerkenes Projesi'nin 1998 sezonu, Temmuz ve Ağustos ayları boyunca devam etmiştir. Proje iki bölüme ayrılmıştır: Test kazıları Yozgat Müzesi Müdür Sayın Musa Özcan başkanlığında, yüzey ve yeraltı araştırmaları çalışmaları ise Geoffrey Summers ve Françoise Summers başkanlığında yürütülmüştür. 1998'in Mayıs ayında Yozgat ilinin kuzeyinde bölgesel yüzey araştırması yapılmış, ve bu araştırma için mali destek AİAE tarafından sağlanmıştır. Afyon Müzesi'nden Bakanlık temsilcimiz Sayın Mevlüt Üyümez'e projenin çeşitli çalışmalarına özellikle jeofiziki araştırmalara aktif katılımı ve araştırmanın sorunsuz bitirilmesi dolayısıyla şükran borçluyuz. Yardım ve tavsiyelerinden dolayı burada Yozgat Valisi Sayın İ. Fuat Uğur'a, Yozgat Kültür Müdüresi Sayın Selime Doğan'a ve Sorgun Kaymakamı Sayın Mustafa Dündar'a teşekkürlerimizi ve şükranlarımızı belirtmek isteriz. Ayrıca Sayın Mustafa Dündar'a ekibe cuma günleri yöredeki arkeolojik sit alanlarına yaptığımız günübirlik geziler için Aydıncık, Çiğdemli, Doğan kent ve Eymir Belediyeleri'nden araç sağladığından dolayı teşekkürü bir borç biliriz. Şahmuratlı Köyü sakinlerine özellikle muhtar Sayın Osman Muratdağı'na misafirperverlikleri ve sağladıkları kazı evinin dostça atmosferi için teşekkür ederiz. Ev işlerini yürütenlere özellikle de Memiş Gençarslan'a yıl boyunca kazı evinin bakımını üstlendiği için, teşekkür ederiz. Ayrıca jeofizik ekibininin vazgeçilemez bir üyesi olan İbrahim Kars'a teşekkür ederiz. Onlarsız bu çalışma dönemini sürdürmek imkansız olurdu.

Proje'ye asıl mali kaynak sağlayan enstitüler National Geographic Society ve AİAE dir. Ek olarak, Anatolian Archaeology Reseach Foundation 'dan bağış yapıldı ve çeşitli özel kişiler 1998 sezonu için bize mali kaynak sağladı. Eğer bu destekler olmasaydı kuşkusuz 1998 sezonu çalışmalarının kapsamı oldukça küçülecekti. Walkie Talkie'ler büyük bir cömertlikle Electronic Times ve Southern California College tarafından bağışlanmıştır. Yibitaş-Lafarge AŞ. araştırma asistanı için aylık mali desteklerini iki yıl daha uzatmaya karar vermiş, Yimpaş ise kazı evi bekçisinin aylığına destek vermeye devam etmiştir. Sezon sonrası çalışmalarımızı devam ettirebilmemiz için ODTÜ Mimarlık bölümü yakın zamanda projeye bir oda sağlamıştır. Burada özel olarak Prof. Dr. Mete Nakiboğlu'na ODTÜ'deki Jeodezi ve Coğrafi Bilgilendirme Sistemleri Master Programına katılmamızı sağladığından dolayı teşekkürlerimizi sunarız. Proje olarak programın imkanlarından ve öğrenci ve çalışanlarının katılımından faydalandık. ODTÜ Geliştirme Vakfı ve ODTÜ Yayıncılık A.Ş. vasıtasıyla ODTÜ ile yapılan ortak çalışma sayesinde projenin ilerlemesi sağlanmıştır. Bu yüzden ayrıca Sayın Hasan Hüseyin Doğan ve Sayın Özge Kayakutlu'ya teşekkür ederiz. AİAE Ankara çalışanlarına ve Londra bürosunda çalışan Gina Coulthard'a destekleri ve özellikle ekipmanlar konusunda gösterdikleri yardımseverlikten dolayı burada tekrar teşekkür ederiz. Ayrıca tavsiye ve desteklerinden dolayı Prof. Crawford H. Geenewelt'e, Dr. David French'e, Dr. Roger Matthews'a ve Prof. Henry T. Wright Jr.'a teşekkür ederiz.

Geoffrey Summers Berkeley Üniveristesinin cömert davetini kabul etmiştir. Kasım 98'de Berkeley Üniversitesinde misafir öğretim üyesi olarak ders verecektir. Bu sayede, UCLA; ASOR, Pennsylvania, Chicago ve New York üniversitelerinden gelen diğer davetleri de kabul etme fırsatı doğmuştur.

Proje, bir bütün olarak yukarıda listesi verilen sponsorlarına araştırma ve yayına desteklerinden dolayı derin bir minnet duymaktadır.

Scott Branting'e Chicago Oriental Institute'den beraberinde bir Trimble marka GPS sistemi (arazi çalışmasına uygun donanımlı) getirdiği ve GPS çalışmalarını üstlendiği için özellikle teşekkür ederiz. Hans Birk'e hediye ettiği ve jeofiziki çalışmaları kurtaran batarya, ödünç verdiği total station ve araştırmaya varlığı ile kattığı keyif için teşekkürü borç biliriz. ODTÜ'ye arazi çalışmalarında kullanılmak üzere ödünç verdikleri Nikon marka total station, Katherine Geers'a proje için bulduğu iki walkie-talkie seti için teşekkür ederiz. 1995 yılından beri projenin vazgeçilemez bir elemanı olan Christine Perrier'in bu sene aramızdan ayrılarak Peru'ya yerleşmesi bizi derinden üzmüştür, kendisine Peru'daki yeni hayatında başarılar dileriz. Dr. Lewis Somers'a jeofiziki araştırmalar için sağladığı eğitim ve verdiği tavsiyelerden dolayı teşekkür ederiz.

Son olarak Kerkenes Projesi ekibinde yer alan eleman ve öğrencilere katılımlarından dolayı teşekkür ederiz.

1998 Ekibi

Yüzey Araştırması Başkanları: Geoffrey ve Françoise Summers.

Kazı Başkanları: Musa Özcan ve Geoffrey Summers.

Bakanlık Temsilcisi: Mevlüt Üyümez.

Arkeologlar: Nahide Aydın, Scott Branting, Jesse Casana, Yener Duran, Kathy Geers, Sarah Graff, Ivgenia Grigoriev, Peri Johnson, Jennifer Stewart, Jared Miller, Jenni Ross.

Mimarlar: Ömür Harmanşah, Deniz Kutay, Françoise Summers.

Jeolog: Christine Perrier.

Yüzet Araştırmacıları: Hans Birk, Aygün Erdoğan, Burak Özmutlu.

Konservator: Jodie Glen-Martin.

Bilgisayar ve GIS Danışmanları: Levent Topaktaş, Vedat Toprak, Mustafa Türker.

Fotoğrafçı: Behiç Güner

Öğrenciler: Stine Bahrt Hansen, Nurdan Atalan, John French, Zenia Hüserich, Torben Larsen, Allan Larsson, Sten Madsen, Oliver Pryce, Ayça Üzel, Line Wedege-Mathiassen.

Jeoloji dalında önemli çalışmalar yapmış olan, meslektaş ve arkadaşımız Prof. Dr. Ayhan Erler'in ani ölümü bizleri üzmüştür.

KERKENES DAĞI PROJESİ

1998 ÖN RAPORLARI

1998 ARAŞTIRMA SEZONU

Geoffrey ve Françoise SUMMERS

GİRİŞ

Mali zorluklar yüzünden 1998 yılında yapılması amaçlanan çalışmaları kısıtlamak gerekmiştir. Buna rağmen planlanan çalışmanın büyük bir kısmı başarıyla gerçekleştirilmiş, sonuçlar ise antik kent Pteria hakkındaki bilgi ve düşüncelerimizi geliştirmeye yarayacak bir kaç sürpriz üretmiştir. Proje, yeni teknolojilerden yararlanmaya ve bu teknolojilerin antik çağ kentleri üzerinde model oluşturmaya devam etmiştir. Modern “yüksek teknoloji”yi kullanarak yapılan çalışmaların, en azından Kerkenes’de, kazı çalışmalarından daha aydınlatıcı oluşu bu konudaki tartışmayı derinleştirmiştir. Kazı çalışmalarının şu anda geliştirmekte olduğumuz araştırma modelinde yeri vardır. Fakat bu yer sadece yüzey araştırması ve uzaktan algılama çalışmalarına yardımcı olacak bir yerdir.

1998 sezonunda yaşanan diğer bir zorluk da, öğrencilere verilmesi gereken eğitim fırsatının projenin akademik amaçlarıyla aynı doğrultuda gelişmemesiydi. Bu yüzden, Kerkenes Projesi, eğer proje bütçesinin bir kısmı özellikle Türk olmayan öğrencileri eğitmek ve onlara fırsat tanımak için verilmediği sürece, bir daha bu kadar geniş uluslararası öğrenci katılımına izin vermeyecektir. Lojistik açıdan bakıldığında, hem arazi çalışmaları, hemde özellikle projenin yapısı itibarıyla öğrenci katılımı yerine yöre halkıyla beraber eğitilmiş elemanların çalıştırılması daha verimli olacaktır.

Daha sonra çözülmesi gereken bir sorun da, araç sorunudur. Kerkenes’de yapılan arazi çalışmalarının devamı ancak bir 4 çekerli araç sayesinde sağlanacaktır.

Sonuç olarak, 1998’de ortaya çıkan bir çok güçlüğün nedeni sürekli yaşanan ekipman, özellikle 2 adet *IBM Thinkpad*, hatalarıdır. Kerkenes Projesi halen kendi temel ekipmanlarını oluşturabilmek için uğraşmaktadır. Büro çalışmalarını temel alan bilgisayar donanımı ve programlarının sağlanmasında büyük başarı sağlanmıştır. Gelecek için yapılan planlarda özellikle projeye bir yada birden fazla dizüstü ve el bilgisayarı kazandırılması da yer almaktadır. Böylece jeofiziki ve diğer verilerin arazide transferi yapılabilecektir.

Şekil 1 Kerkenes’de bulunan bilgisayar ekipmanları.

AMAÇLAR VE METODLAR

1998 sezonunun başında mali ve lojistik nedenlerle bütün çalışmaların şehrin kuzey ucunda yapılması kararlaştırılmıştır. Daha önceki, sezon sonuna doğru şehrin yüksek güney kısmındaki idari yapılar alanındaki binaların özelliklerinin araştırılması planından, bütün kaynakların kuzey ucunda kullanılması adına vazgeçilmiştir.

Belli Başlı Amaçlar:

1. Scott Branting tarafından şehrin kuzey ucunda yürütülen topoğrafik GPS çalışmasının gerçekleştirilmesi ve bu çalışmanın 1997 yılında kale ve çevresinde yapılan çalışmayla birleştirilmesi.
2. Şehrin kuzey ucunda gerçekleştirilen jeomanyetik araştırmanın daha önce A, B, D ve F alanlarında yapılan çalışmayla birleştirilmesi.
3. Rektifiye edilmiş balon fotoğrafları ile bunlardan oluşturulan dijital haritaların birleştirilmesi amacıyla kentsel blokların total stationla ölçülmesi.
4. Jeomanyetik çalışmalar sonucu ortaya çıkan haritanın yorumsal çizimlerinin arazi üstünde doğrulanması.
5. Çeşitli veri guruplarının bilgisayar ortamında birleştirilmesi ve üç boyutlu rekonstrüksiyonların çizimine başlanması.
6. Buluntuların çizimlerinin, fotoğraflanmasının, katologlanmasının ve konservasyonlarının tamamlanması.
7. Kısıtlı test kazıları yapılması. Bunun asıl nedeni 1996 yılında açılan TT15 açmasının yanında yapılmış kaçak kazıdır.
8. Arazi kontrol noktaları ağının genişletilerek Karabaş ve Göz Baba'yı içermesi. Göz Baba ve çevresinin topoğrafik haritasının çıkarılması.
9. Kerkenes monografisi üzerinde çalışılması.

Bütün bu amaçlar kısmen veya bütünüyle gerçekleştirilmiştir. En büyük zorluk jeomanyetik hatitaların arazi üstünde doğrulanmasında çıkmıştır. Bunun nedeni, toplanan verilerin uygun bir ölçekle çıktılarının alınması ve işlenmesi için gereken zamandı.

Şekil 2 Şehrin kuzey ucunun sıcak hava balonuyla görüntülenmiş fotoğrafı.

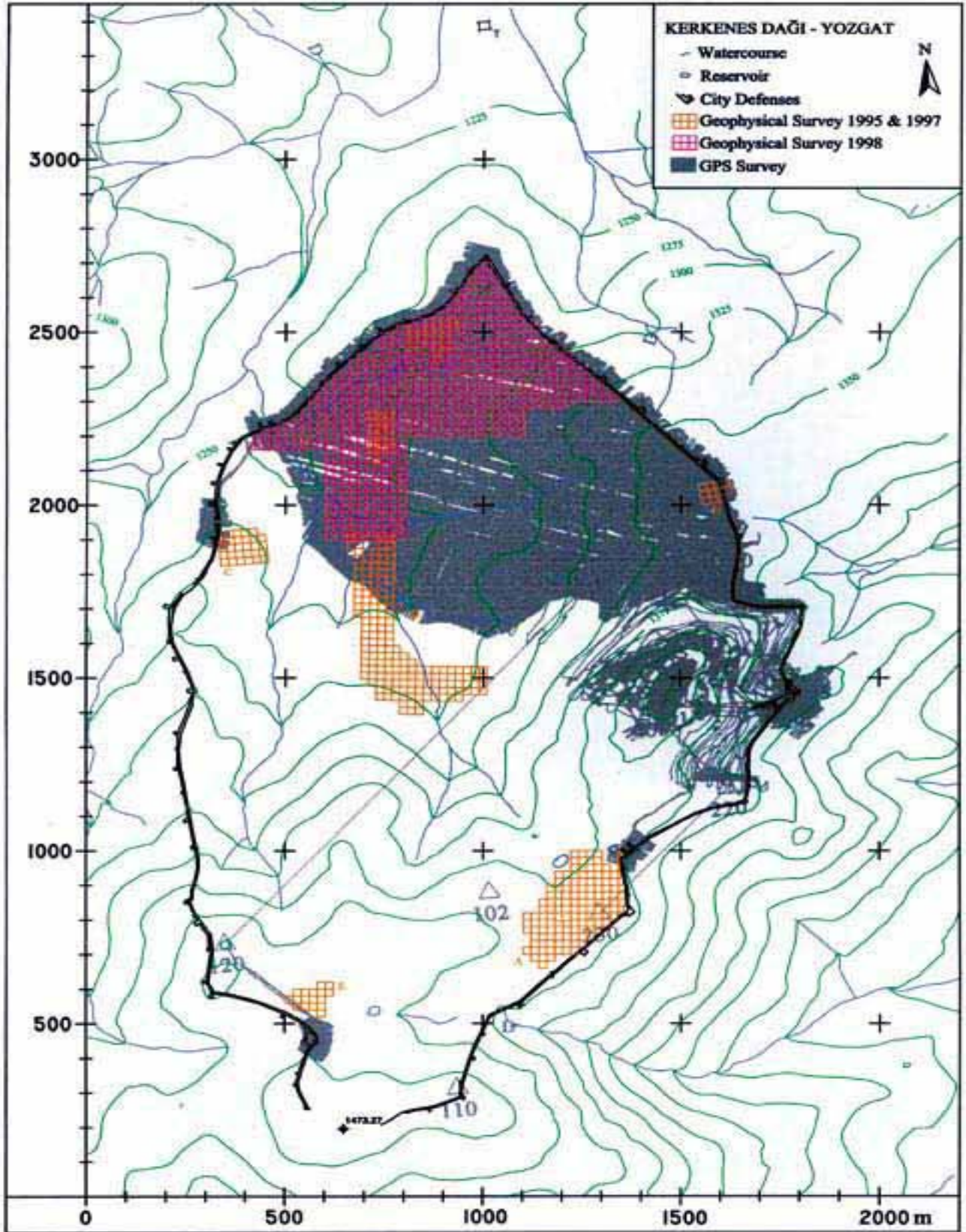

Fig. 3 Progress areas of the Geophysical and the GPS Surveys

Şekil 3 Jeofizik ve GPS araştırmalarının gelişimi.

Küresel Konum Belirleme Sistemleri Araştırması (GPS)

Şehrin yaklaşık 1/3'ünün haritası çıkarılmıştır. Bunun % 20'si 1998 sezonunda yapılmıştır. Geniş bir alanın haritasının çıkarılmasına ek olarak, yedi şehir kapısının da GPS haritası yapılmıştır. GPS, Karabaş ve Göz Baba'yı içeren bir kontrol noktaları ağı oluşturmak için kullanılmıştır. Ekipmanların sağlanmasına ve şehir duvarları dışında ne kadar ayrıntılı bir topoğrafik araştırmanın yapılacağına bağlı olarak tüm şehrin GPS haritasının bitirilmesi için gelecekte iki sezona daha ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. İleri gelecekteki araştırma alanları, GPS kullanılarak iletişim güzergahlarını, su kaynaklarının ve şehir surlarının dışındaki tümölüslerin haritasının çıkarılmasını da içermektedir. Rapordaki haritalar *Surfer* programında 75.000'i 1997'de, 300.000'i 1998'de olmak üzere toplam 375.000 okumadan şekillendirilerek ortaya çıkarılmıştır.

Şekil 4 Üç alıcıyla gerçekleştirilen kinetik GPS yüzey araştırması.

1998 sezonunda biri sabit dört adet alıcı ile daha verimli çalışılma imkanı bulunmuştur. Çünkü şans eseri AİAE GPS ekipmanı ile Chicago Oriental Institute'den Scott Branting tarafından ödünç alınan ekipmanlar birbirinin eşidir. Kinematik yüzey araştırması kontrol noktaları ağının içerisinde bulunan koordinatları bilinen bir noktaya sabit istasyonun kurulması ve üç alıcı ile yaklaşık 1-1.5m. aralıklarla paralel olarak ileri geri yürünmesi ile gerçekleştirilmiştir. Her alıcı iki saniyede bir okuma kaydedecek şekilde ayarlanmıştır. Sistem arazide günde ortalama 6 saat çalışmakta, toplanan verilerin ana bilgisayara transferi ise yaklaşık 4 saat sürmektedir. Verilerin işlenmesi için gereken zamanı tahmin etmek zordur. Kısmen tecrübenin bu zamanı azaltması, kısmen de verilerin işlenmesinin daha ileri düzeyleri, imajların oluşturulması ve değişik verileri bir araya getirilmesi henüz bitirilmediği içindir. İlk 2 boyutlu haritalar *Surfer* programında yapılmıştır. Haritada görülen izler veri toplamının yoğunluğunu ve düzgünlüğünü kontrol etmek amacıyla basılmıştır. 3 boyutlu dijital arazi modelleri (DTM'ler) değişik bir çok programlarla yapılabilir ve çeşitli şekillerde sunulabilir. AutoCAD planları ve rektifiye edilmiş balon fotoğrafları, bu arazi modellerinin üzerine oturtulabilir, bina rekonstrüksiyonları ve taramalarının çeşitli şekillerde yapılması sağlanabilir. GPS verileri ayrıca şehir ve çevresinin çeşitli özelliklerinin GIS analizlerini yapılmasında da kullanılacaktır.

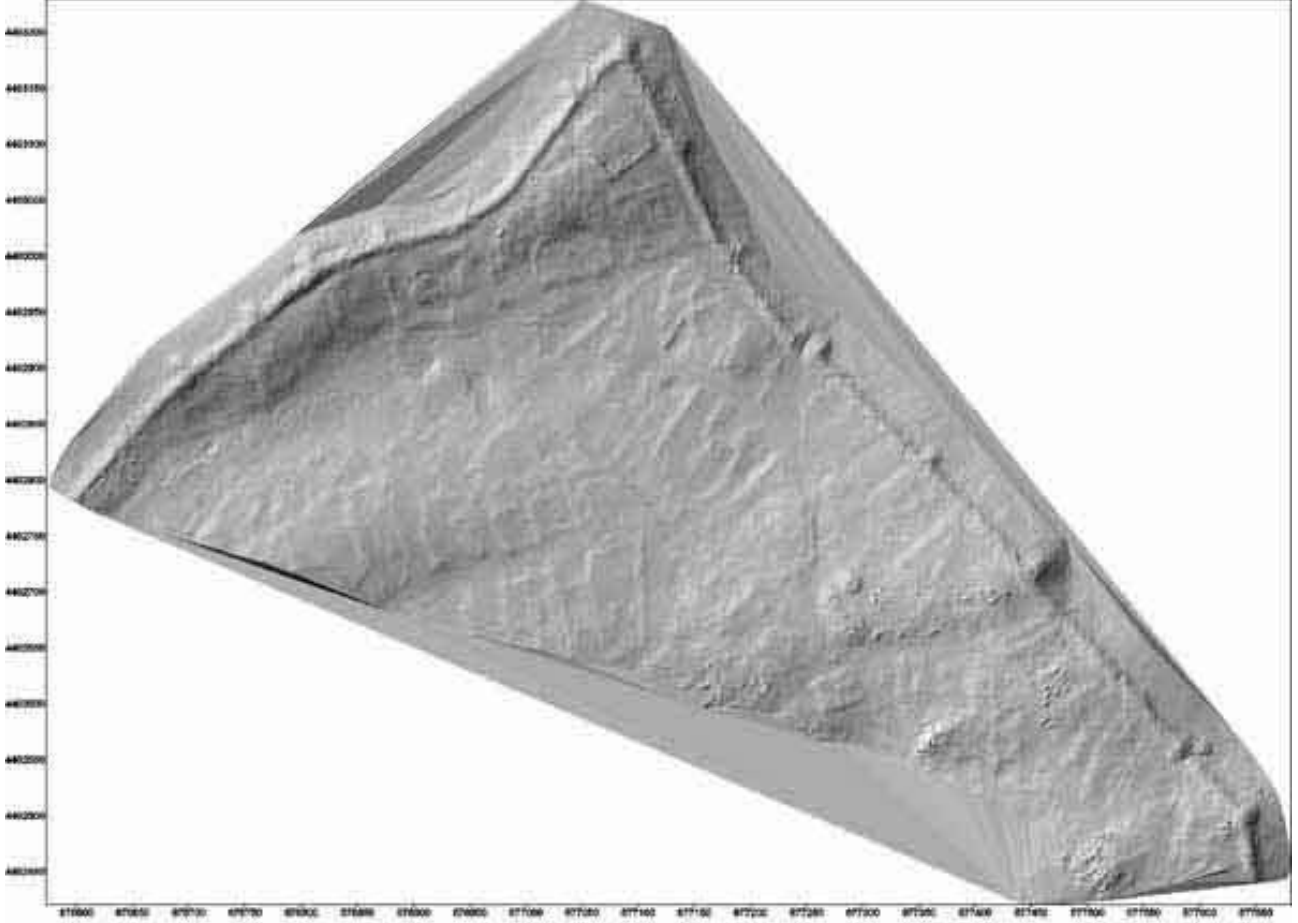

Fig. 5 GPS surface map of the northern area made by Scott Branting from a portion of the data collected in 1998.

Şekil 5 Şehrin kuzey ucunda 1998 sezonunda toplanan verilerin bir kısmıyla Scott Branting tarafından hazırlanan GPS yüzey haritası.

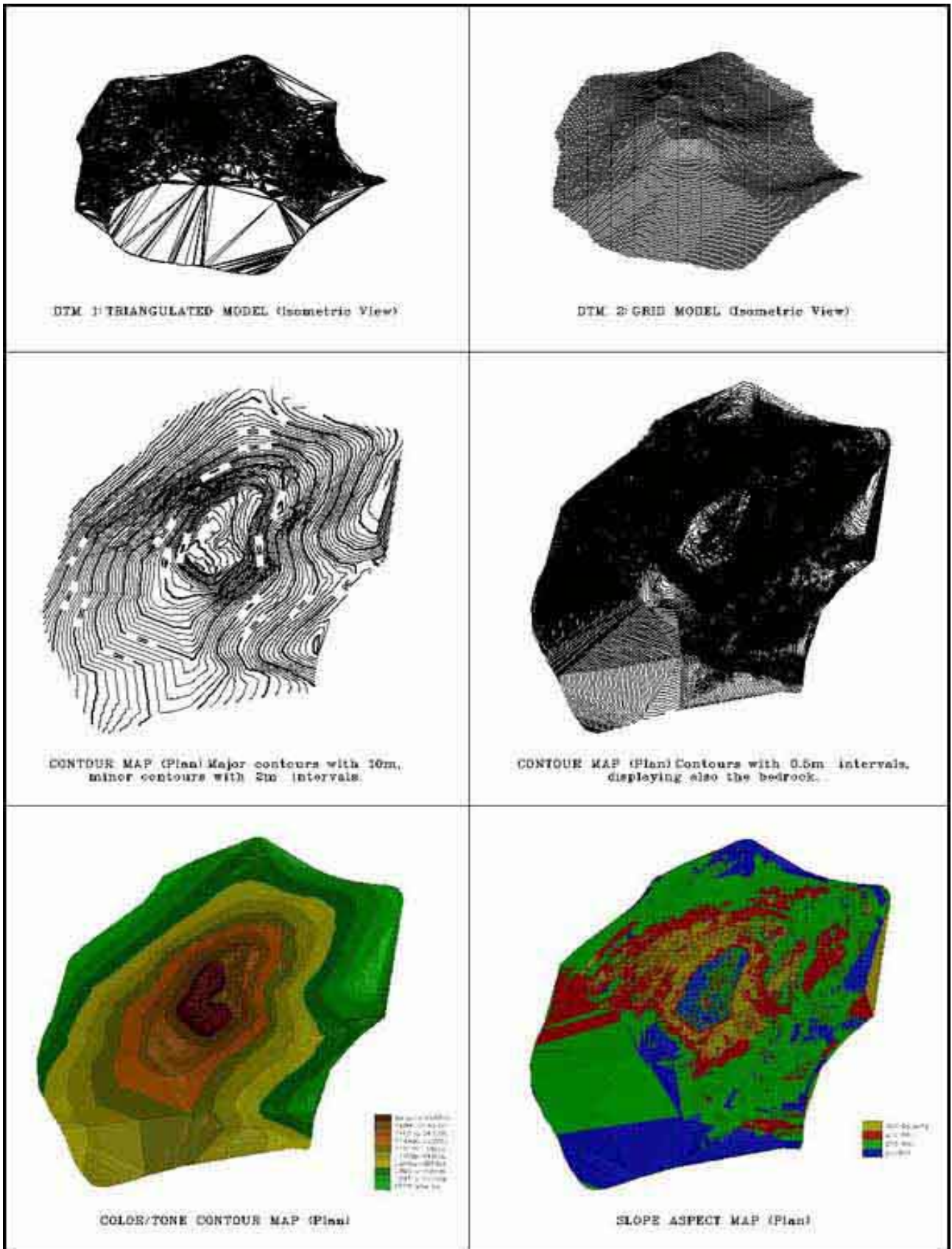

Fig. 6 Preliminary GIS terrain applications, all derived from the measured GPS points, made by Deniz Kutay

Şekil 6 Deniz Kutay tarafından, tamamen GPS verilerinden yararlanılarak hazırlanmış ön GIS arazi uygulamaları .

Şekil 7 Deniz Kutay ve Levent Topaktaş tarafından hazırlanan Kale fotoğrafının arazi modeli üzerine uygulaması.

Şekil 8 Scott Branting tarafından hazırlanan Kale'nin rekonstrüksiyon çizimi.

Jeomanyetik Haritanın Çıkarılması

Geoscan RM36 fluxgate magnetometreler, şehrin kuzey ucundaki B, D ve F alanlarıyla birleşen geniş bir alanın haritasının çıkarılmasında kullanılmıştır. Şehrin neredeyse % 25'inin haritası çıkarılmış, ve olasılıkla tüm şehrin jeomanyetik haritası ancak 3 veya 4 sezonda bitirilebilecektir. Bu da ekipmanlara ve mali kaynağa bağlıdır. Ortaya çıkan harita (Şekil 9 ve 14) yeraltı kalıntılarını oldukça detaylı göstermektedir

Şekil 8 Jeomanyetik veri toplanması sırasında.

Veriler, 20'ye 20m.lik karelerin içinde, 1'er metre aralıklarla, metrede 4 okuma alınarak, kuzey-güney ve güney-kuzey doğrultusunda zigzaglar çizilerek toplanmıştır. 1997 yılında yapılan deneyler sonuç olarak göstermiştir ki, daha yüksek yoğunlukta örnekleme ile yapılan veri toplaması sonucunda ortaya çıkan haritalar daha düzgün görünse de çok az bilgi eklemektedir. Daha yüksek yoğunluktaki örnekleme arazide magnetometreden bilgisayara daha sık veri transferini, veri işlenmesi için daha çok zaman, verilerin daha küçük parçalar halinde işlenmesini (Geoplot programının sınırlı bellek kapasitesi yüzünden) ve daha büyük dijital arşiv kapasitesini gerektirmektedir.

Bir sonraki aşama, ise 2 boyutlu manyetik verilerin 3 boyutlu GPS verileri ile birleştirilmesi olacaktır.

Gelecekteki bir sezonda, olasılıkla 1999'un bahar aylarında, seçilen bazı gridlerin bir direnç ölçer ile haritasının çıkarılmasının bilgilendirici olacağı düşünülmektedir. Bu iki tekniğin birarada kullanılması anakayaların yakınında manyetik sinyallerin etkilendiği yerlerde yeraltı kalıntılarını daha iyi anlamamızı ve direnç tekniğinin derinlik ve yüzey tipi hakkında daha fazla bilgi sağlayıp sağlayamayacağını gösterecektir. Bu deneylerin sonucu ne olursa olsun, manyetik haritalama tekniği Kerkenes'de kullanılan ana teknik olarak kalacak, diğer uzaktan algılama teknikleri belirli alanlarla kısıtlanacak ve sadece belirli bazı hipotezleri test etmek amacıyla kullanılacaktır.

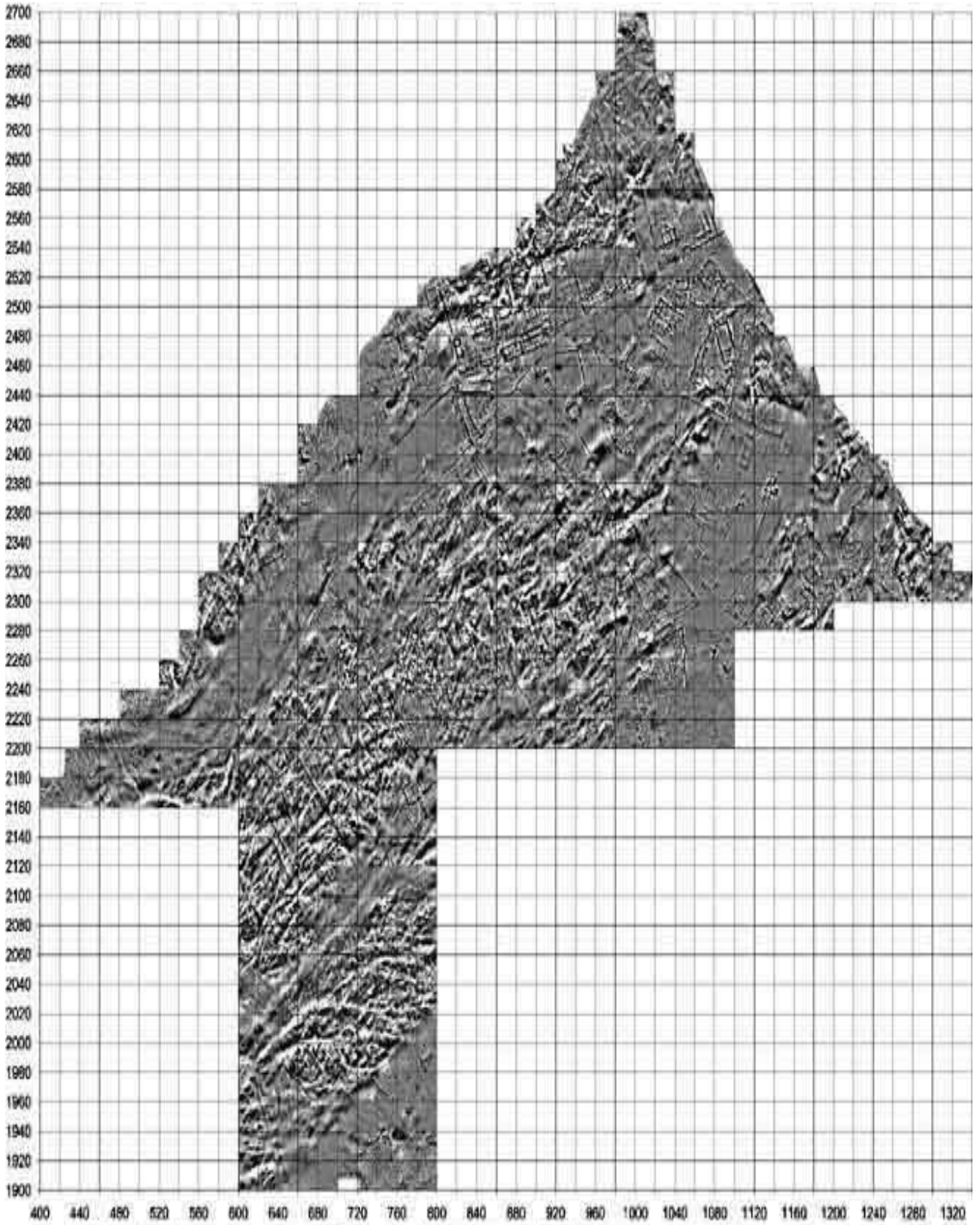
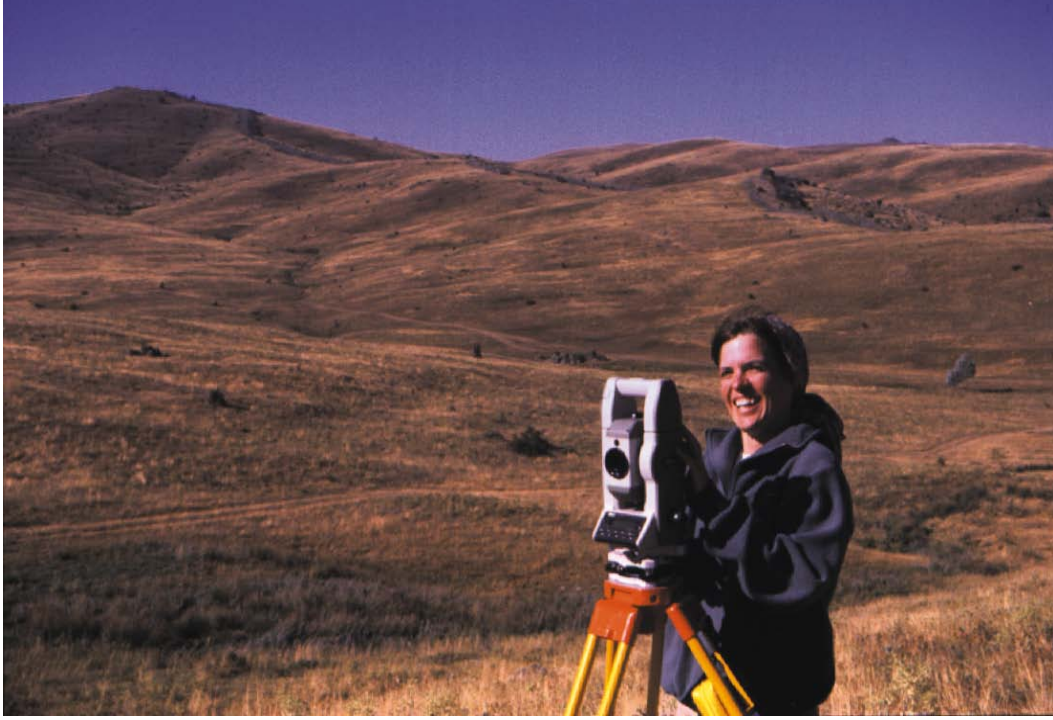

Fig.9 Geophysical mapping of the northern area. Data processed with GEOPLOT and displayed on SURFER by Nahide Aydın

Şekil 9 Kuzey kısmın jeofiziki haritası. Veriler, Nahide Aydın tarafından GEOPLOT'da işlendi ve SURFER'da görüntüledi .

Total Station ile Harita Çıkarımı

Jeomanyetik haritalama için seçilen alanın güneydoğusuna düşen terasların total station ile haritası çıkarılmıştır. Sit alanının bu bölgesi boyunca yüzeyde bir çok anakaya ve geç döneme ait tümülüsler bulunmaktadır. Fakat, aynı zamanda “kentsel blokların”, caddelerin ve geçitlerin ana hatları bu alanda daha belirgindir. Total station ile yapılan harita, rektifiye edilmiş balon fotoğraflarından dijitize edilerek yapılan şehir haritası ile, ana kentsel özellikleri gösteren mükemmel bir şehir haritası yapmak için birleştirilmiştir. Daha ayrıntılı bina planları gelecek sezonda yapılacak jeomanyetik yüzey araştırması ile elde edilecektir.

Şekil 10 Christine Perrier total station kullanırken.

Arazi Üstünde Doğrulama

Özellikle jeomanyetik araştırmada çeşitli yüzey araştırması tekniklerinden yararlanılarak yapılan çizimlerle araziye gidilerek arazi üstünde görünen yüzey kalıntıları ile karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma, sinyallerin anakayalar yüzünden bozulduğu veya anakayaların yapıların parçası olduğu yerleri ve su kaynaklarının tanımlanması gibi bazı ayrıntıların anlaşılmasını sağlamıştır. Bazı durumlarda duvar kalınlıklarının ölçülmesini dahi gerçekleştirebilmiştir. Yıkım sonrası ağıl, çoban barınağı ve tümülüs gibi kalıntılar tanımlanmış ve şehir planından çıkartılmıştır. 1998 yılında yüzey araştırması yapılan bu alanın büyük bir kısmının verilerin işlenmesi ile elde edilen sonuçlara dayanılarak yapılacak çizimleri sonrasında, 1999 sezonunda arazi üstünde karşılaştırılması yapılacaktır.

Çeşitli Veri Tabanları

Elde edilen ilk imajlar bu rapora eklenmiştir. Gelecek aylar içerisinde bu verilerin GIS veri tabanı ile üzerinde birleştirilmesi yapılacaktır. Burada iki amaç vardır: görsel sunum ve kentsel analiz.

1998 ve Daha Önceki Yıllara Ait Buluntuların Çizilmesi ve Kataloglanması

Kerkenes’den ve bölgesel araştırmadan çıkan bütün buluntuların konservasyonu, fotoğraflama ve çizim çalışmaları tamamlanmıştır. Buna ek olarak proje Yozgat Müzesi’nde bulunan Roma dönemine ait terakota birebir ölçülere yakın bir kadın heykelinin restorasyonuna da başlanmıştır. Heykel yaklaşık 250 parça halindedir, fakat eksiksiz olduğu düşünülmektedir. Heykel Cumalı Höyük kurtarma kazısı sırasında Yozgat Müze Müdürü Sayın Musa Özcan tarafından bulunmuştur. Heykelin restorasyon çalışmaları 1999 yılında bitirilecek ve heykel Yozgat Müzesi’ndeki yerini alacaktır.

Test Açmaları

1998 yılında iki test açması kazılmıştır. TT20 ve TT21 adı verilen bu iki açma, 1996 yılında açılan TT15 açmasının uzantılarıdır. İki açmanın konumu da köylüler tarafından yapılan veya yapılacak olan herhangi bir kaçak kazıya karşın buluntuların kurtarılmasını amaçlamaktadır. TT20 açması daha önce TT15'in kuzey ucunda içinde fildişi plakanın bulunduğu odanın kalan 2/3'sini kapsamaktadır. TT21 ise, kaçak olarak yakın zamanda kazılmış olan aynı kentsel bloğunun güney ucundaki odanın içindedir. Bu açmadan tunç obje parçaları çıkarılmıştır. Genel olarak, sonuçlar hayal kırıklığına yol açmış ve şehir hakkındaki bilgilerimize yeni pek az şey eklemiştir. Ayrıntılı açma raporları kazı raporunda yer almaktadır.

Kontrol Noktaları Ağı ve Göz Baba Anıtı

Anakayaların içine çakılan sabit kontrol noktaları ağı Karabaş'ı, şehrin batısında bulunan enbüyük tümümlüs olan Pürçüklü Höyük'ü (Burç Höyük olarak da bilinmektedir) ve Göz Baba anıtını da içine alacak şekilde genişletilmiştir. Göz Baba'nın jeomanyetik haritası da çıkarılmıştır.

Yayın, Sonuçların Elektronik Yayını ve Arşivleme

Projenin web sayfası için materyellerde, ve yayınların hazırlanmasında memnuniyet verici ilerlemeler kaydedilmiştir. Monograf için mali kaynak durumu da ümit verici olmakla birlikte, daha fazla mali destek için arayış halen devam etmektedir. Yakın gelecekte yayınlanacak olan makaleler şunlardır: Anatolian Studies için Kale ve diğer geç döneme ait kalıntılar hakkında bir makale ve *Proceedings of the British Academy* için ise British Academy tarafından düzenlenen Anadolu Arkeolojisi hakkındaki sempozyum sonucunda ortaya çıkacak bir makale.

Proje başkanı sonbaharda Kuzey Amerika'da bulunacak ve Bryn Mawr'daki Center of the Study of Architecture'ı ziyaret ederek buranın yöneticisi olan Dr. Harrison Eitlejorg II ile Kerkenes kalıcı dijital arşivi hakkında görüş alışverişinde bulunacaktır.

Şekil 11 Monografdan bir sayfa örneği.

1998 KERKENES DAĞI ARAŞTIRMALARININ ANA SONUÇLARI

Aşağıda belirtilen sonuçlar ve yorumlar başlangıç olarak verilmiştir. Önümüzdeki aylarda, yapılan analizlerin gelişimiyle birlikte daha detaylı ek bilgiler verilecektir. Yine aşağıda önerilen sonuçların kanıtları ayrıntılı olarak sunulmamıştır; bu kısmen yer darlığından, kısmen de elde edilen dijital bilgilerin kağıt üzerine aktarılabilen duruma gelmemiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Tarihi ve Kronolojisi

Prof. David Stronach tarafından ortaya atılan fikir sayesinde önemli bir gelişme kaydedilmiştir. Herodot'un Pteria diye adlandırdığı şehrin Medler tarafından kuruluşu *Güneş Tutulması Savaşı*'ndan (M.Ö. 25 Mayıs 585) ve bunu izleyen Medler'le Lidyalılar arasında yapılan barış antlaşmasından sonra değil de biraz daha geriye; Medler'in Lidyalılar'la yaptıkları 5 yıllık savaş yıllarına dayanmaktadır. Bu fikir önemli etkiler yaratmıştır.

İlk olarak Medler'in kuzey-iç Anadolu'ya yayıldıkları tarih Astiyages'in tahta çıkışından biraz daha öne alınacaktır. Birçoklarına göre artık Urartular'ın yıkılış tarihi M.Ö. 640 olarak düşünüldüğü için Med kuvvetlerinin ilerleyişindeki önemli bir engel ortadan kalkmaktadır. Ancak Med kuvvetlerinin Neo-Asur imparatorluğunun M.Ö. 610'da yıkılışından önce, doğu Anadolu'nun batısındaki yaylalara kadar yayılmaları pek olası değildir. Pteria'nın kuruluş tarihi M.Ö. 580 civarına, 7.yy. sonuna kadar geri götürülebilir.

İkinci olarak şehrin kuruluş tarihini geriye almak şehrin gelişmesi için daha uzun bir zaman aralığı sağlayacaktır. Önceki tahminler (yaklaşık olarak M.Ö. 585-547) 40 yıldan, yani 2 nesilden daha azdı. Yeni tahmin bir nesil daha eklemektedir.

Üçüncü olarak; şehir surunun tamamlanmamış olması, yani kerpiç üst yapının yokluğu, "askeri alan"ın ve Karabaş'taki yapının tamamlanmamış olması Medler ve Lidyalılar arasındaki barış antlaşmasının ışığında incelenebilir. Bu tahminin doğru olma olasılığı yüksek olmasına rağmen barış antlaşmasında yeni bir savunma yapısının inşa edilmeyeceğine dair bir maddenin de varlığı tartışmaya açıktır.

Dördüncü olarak şehrin kuruluşunun daha erken bir tarihe atılması Medler'in önemli askeri kuvvetlerinin ve Lidya'yla yaptıkları savaştaki önemli müttefiklerinin kalıcı olarak yerleştiklerini akla getirmektedir. Bu durum kentin alt yapısının daha önce düşünüldüğünden daha büyük bir kısmının askeri öğelerden oluştuğunu gösterir.

Beşinci olarak, Medler ve Lidyalılar arasında yapılan 5 yıllık savaşla ilgili bir çok değerli öneriler vardır. Özellikle, her sefer döneminde Med kuvvetlerinin Zağros Dağları'nı aşıp tekrar geri döndüğünü kurgulamaya gerek kalmamıştır.

Böylece şehrin kuruluş tarihinin öne alınması önemli sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Şüphesiz Medleri önemsiz bir güç olarak gören ve bir Med İmparatorluğu'nun varlığına pek de inamayan bir takım bilimadamları buna karşı çıkacaklardır. Şehrin kuruluş tarihini kesin olarak belirlemek bu bakımdan önemlidir. Yazılı bilgi bulunması oldukça uzak bir olasılık olduğundan dendrokronoloji bu konuda en iyi yardımcı olacaktır.

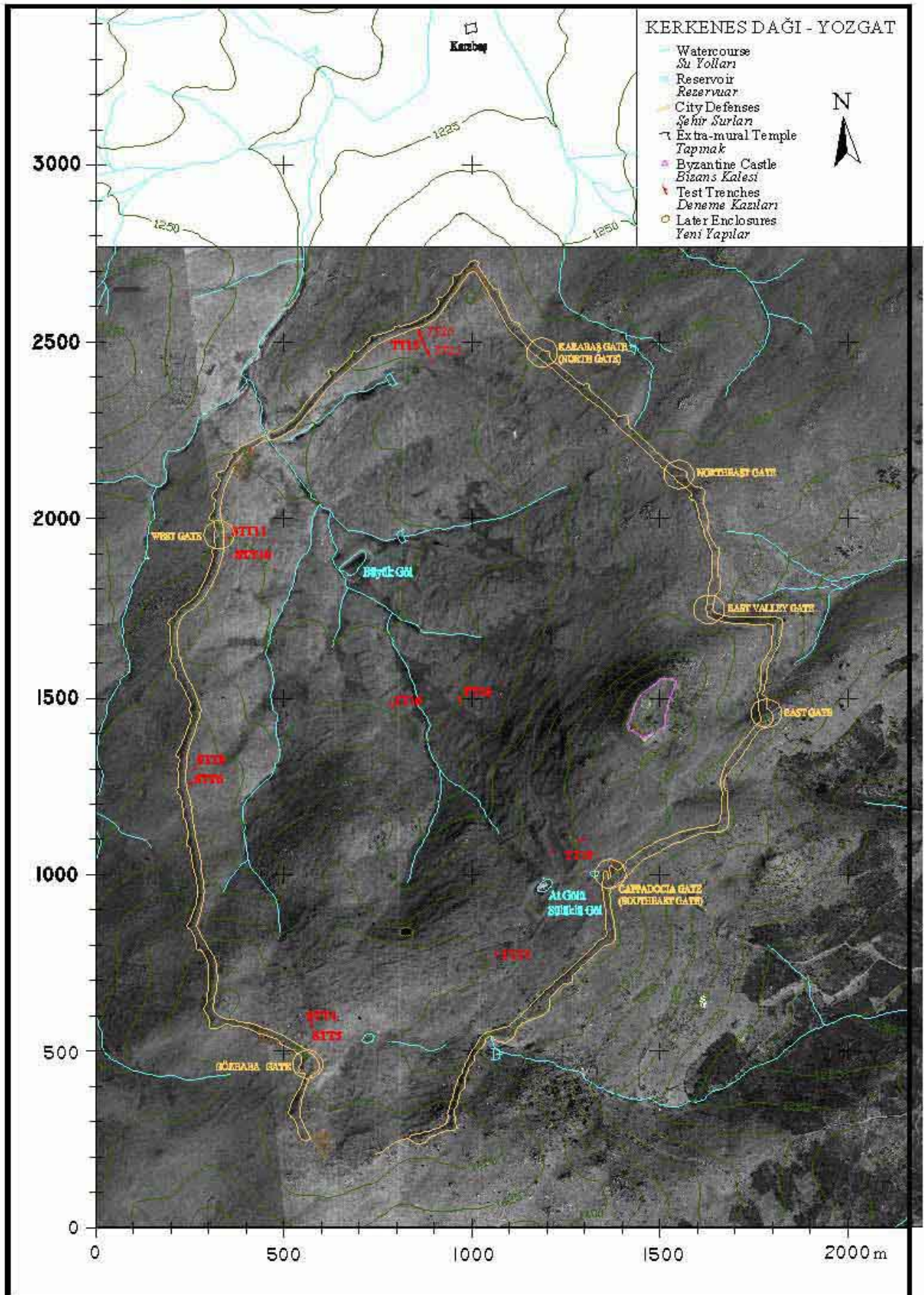

Fig. 12 Map of Kerkenes with the ortho photo at the background

Şekil 12 Kerkenes şehir haritasının arka planına rektifiye edilmiş fotoğraf ile çakıştırılması.

Savunma Sistemleri

Savunma sisteminin incelenmesi çalışması tamamlanmıştır. 7 şehir kapısı hakkındaki bilgilerimize yapılan en büyük katkı kapı geçitlerinin oldukça geniş olduğunun anlaşılmasıdır (en geniş yaklaşık 8m.). Çağdaş olan Frigya Gordion ve Lidya Sardis'deki savunma sistemlerinde de görüldüğü gibi duvar kerpiç üst yapıları, kapı geçitlerinin üstüne yapılmamaktadır. Bu yüzden duvarın üstündeki muhafızlar kapının bir tarafından diğerine gitmek için duvardan inip çıkmak zorunda kalıyor olmalıydılar. Kerkenes'de kapıların ötesindeki topoğrafya genellikle dik bir eğime sahip olduğundan, bu geniş kapı geçitlerinin, taburların çabucak yayılıp geri toplanmasını sağladığını düşündürmektedir.

Şekil 13 Kapadokya Kapısı'nın yakınlarında, şehir duvarı uzantısı .

Lidya Sardis, Frigya Gordion ve Urartu savunma sistemlerinin aksine Kerkenes'deki surların tahrip edildiğine dair bir belirti yoktur.

Kerkenes savunma sisteminde belirli yapısal etkileşimler gözlenebilir. Aşağıda sıralanan olasılıklar, Med İmparatorluğunun batı kısmındaki kültürel dinamikleri anlamada büyük öneme sahiptir. Kale, duvarlarla çevrilmiş olsun ya da olmasın, bir tepe olma özelliğinden dolayı savunma yarıldığında sığınılacak son yer olarak görülmektedir. Bu A.W. Lawrence 'a göre bir Yunan yaklaşımıdır (bu olgu Lidya Sardis'de görülmesine rağmen). Kule ve payandaların inşasının eş zamanlı ve beraber olması yerine perde duvarının önüne sonradan eklenmesi de bir batı uygulamasıdır. Kerkenes savunma sisteminde Urartu, Asur veya güney Anadolu'daki Neo Hitit şehirlerinde görülen yakın doğu savunma geleneklerinden hemen hemen hiç birisi görülmemektedir. Kerkenes'e biraz benzer bir sistem, Gölü Dağı'ndaki (İç Anadolu platosunda Niğde yakınlarında) Neo-Hitit şehridir. Fakat Gölü Dağı'ndaki yerleşimin işlevi, Kerkenes'deki yerleşimin işlevinden daha farklı olduğundan bu benzerlik oldukça yüzeyseldir. Şehir savunmasında görülen batı etkisi, şehrin içersindeki İran kökenli mimari form ve yapılaşma tarzıyla büyük bir zıtlık içersindedir.

Kerkenes savunma sistemindeki bu şaşırtıcı batı etkisi neyi gösterir? İlginç bir olasılık da, yayılan imparatorluk güçlerinin kendi kent geleneği olmadığından batıdan bir mimar getirtip bir savunma şehri kurduklarındadır. Çünkü imparatorluk Anadolu'daki devletlerin (Lidya, Kilikya ve

kuzeyde yer alan diğer devletler) geliştirdiği taktiklere karşı kendini savunmak zorundadır. Eğer bu tartışmaya açık öneride gerçeklik payı varsa bu pay, Akamenidler'in İran kökenli uzman kullanmayışları ve Büyük İskender'in İskenderiye savunma sisteminin inşasında bir İyonyalı mimar görevlendirmesi gibi örneklerin ışığında incelenebilir.

Kentsel Dinamikler

Kentsel Bölgeler

1998'de şehrin kuzey ucundaki bölgenin tanımlanmasında büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. Şehir yanmadan önce bu alanda şehir surları boyunca kentsel bloklar yer almakta, her bir blok diğerinden sokak ile ayrılıp her birinin içinde de birer "dikmeli salon" bulunmaktaydı. Güneyde birbirine paralel iki sırtın oluşturduğu alanda, kentsel bloklar daha küçük birimlerden oluşmaktadır ve içerisindeki yapılar diğerlerine oranla daha değişik karakter göstermektedir. Sığ vadilerde daha önce fark edilmemiş, önemli sayıda su rezervuarlarının bulunduğu anlaşılmıştır. Bu da suyun idaresi ve kontrolünün ileri düzeyde yapıldığını göstermektedir. Kentsel bölgeleşme düzenlerinin analizlerinin yapılması ileri bir kaç ayın hedefleri içersindedir.

Kronolojik Gelişme

Şehrin kuruluşu sırasında, şehir surunun yeri ve bu sur üzerinde yedi adet kapının konumu kararlaştırılmış ve şehrin surları içinde kalan alan merkezi olarak taksim edilmiştir.

Askeri yaklaşımların şehrin ilk planlanma aşamasından daha önce düşünülmüş olmasından dolayı, rolünün daha önemli olması olasıdır. 1998 sezonunda anlaşılmıştır ki, şehrin kuzey ucunda yer alan eşkenar dörtgen şeklindeki alan, diğer iç mekanının her iki tarafında "dikmeli salon" bulunan kentsel bloklardan farklı bir biçimde özel bir yapı kompleksiyle ilişkidir. Şehir surunun iç yüzü boyunca bitirilmemiş askeri bir yol olduğu görüşü, savunma sisteminin işleyişini haklı çıkaracak yegane görüştür. Böylece kentin kuzey ucunda idari, büyük bir olasılıkla askeri, bir yapı kompleksinin bulunduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Fakat bu yapı kompleksinin işlevi hakkında elimizde fazla veri bulunmamaktadır.

En uçtaki blok hariç, şehrin kuzey kısmındaki büyük kentsel blokların içinde hepsi aynı doğrultuda "dikmeli salon"lar ve birbirine benzer karakterde diğer strüktürler bulunmaktadır. Bu alanında yapılan test kazıları (1996 ve 1998, TT15, TT20 ve TT21) kentsel blok duvarının ana yapı olduğunu kanıtlamıştır. Aynı zamanda, "dikmeli salon"un da ana strüktürü oluşturduğu görülmektedir. Sonra, şehrin kısa ömrü boyunca bloklar binalarla doldurulmuştur. Küçük binaların, diğer tartışma konusu olan bloklar arasındaki rastgele konumlanmaları topoğrafyaya bağlı olarak değişim göstermiştir. İlk olarak düz alanlar kullanılmış daha sonraki binalar kazı, doldurma ve teraslama gerektirmiştir. Kronolojik sıralamalar mekansal düzen, yapı teknolojisi, materyal ve yapı şekli çerçevesinde gelişmiştir (aşağıda ayrı bir bölümde tartışılmıştır).

Başlangıçta, kentsel bloklarla çevrilmiş alanlar geniş sığ vadideki ıslak bataklık arazinin üzerine kurulmuştur. Su rezervuarları yapıp, su kanalları inşa edildikçe ve bataklık arazi taşla kaplanınca açık alanlara ve belki de askeri yola yönlenme gerçekleşmiştir.

Bina Tipolojisi

Bina tipolojisi yavaş yavaş ortaya çıkmaktadır. İşlevi belirli bir dizi özellikli yapı ve yapı gurupları vardır. Kuzey uçta büyük yapı kompleksleri, güneyde ise kamu binaları bulunmaktadır. Yine de bazı yapı tiplerinin alan içinde sürekli tekrarlandığı görülmektedir. Bu yapılar "dikmeli salon", iki odalı strüktür, küçük kare strüktür (ocak olabilirler) ve küçük odacıklara bölünmüş ince uzun binalardır. Bazı bina tipleri avlularla veya kentsel bloklarla ilişkilidir ki bunların en önemlileri iki odalı strüktürlerdir.

Fig. 14 Partial Geophysics Map showing urban blocks and two room structures

Şekil 14 Kentsel blokları ve iki odalı strüktürleri gösteren kısmi jeofizik haritası.

Kentsel İletişim

Şehir duvarı boyunca devam eden 5 m'den dar olmayan geniş bir yolun varlığı hakkındaki düşüncemiz sürmektedir. Duvarın kendisi gibi bu yolun da bitirilmeden bırakıldığı, anakayaların yapımı engellediği görülmüştür. Açıkça görülebilmektedir ki, böyle bir yol 7 km. uzunluğundaki bir savunma sisteminde hayati bir faktördür. Zira, savunma güçlerinin, saldırıya maruz bölgelere anında müdahale edebilmesini sağlayacaktır. Savunma hatlarına doğru inşa edilen açık geçişler de yapılanmanın pratik ve gerekli bir unsurudur. Yola yapılan müdahalelerin tarihlenmesi şu sebeplerden dolayı zordur: çobanların yol kaplamasına yaptıkları müdahaleler ve şehrin yıkılış tarihinin kesin olarak saptanamaması. Ağıl ve çoban barınaklarının yapımı günümüzde de devam etmektedir.

Diğer geniş caddeler, hem şehir kapılarını birbirine bağlar, hem de kentsel bloklardan şehir duvarı etrafındaki yollara geçiş sağlar. Bu caddelerin taşla kaplı olup olmadığı daha bilinmemekle beraber, bir kısmının seviyelendirilerek taşıyıcı duvarlarla desteklendirilerek, bunlara basamaklar eklendiği görülmüştür. Daha dar olan sokak ve geçişler arazinin dik kısımlarında basamaklandırılmıştır (1997'de Kale eteklerinde yapılan yüzey araştırmasında görüldüğü gibi).

Şehrin kuzeyindeki yol planı bize göstermektedir ki (eğer yorumumuz doğruysa), kuzeyde yer alan elit kişilerin yaşadığı kentsel blokların şehir içi iletişim ve dolaşım açısından izole olduğu saptanmıştır. Başka bir deyişle, kentsel blokların en yakın şehir kapılarına bile dolambaçlı yollarla bağlandığı görülmüştür. Dolaşımın bu şekilde sınırlandırılmış olması, bu blokların orjinal kent planında yer almayıp kentsel bloklar inşa edildikçe ortaya çıkan bir açık alanın değerlendirilerek ve özel bir statü kazandırılarak meydana gelmesi olasıdır. Yukarıdaki bütün bu değerlendirmeler tartışmaya açık olduğu gibi, jeofiziki araştırmaların ışığında tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Gelecek

Ana Araştırma Alanları

1. Askeri veya savunma dinamiklerinin daha ayrıntılı araştırılması. Bu konuda gelecekte yapılacak iki önemli araştırmaya: (i) şehir içindeki savunma güçlerinin iletişimi ve yayılması hakkında daha geniş bilgi edinilmesi.(ii) savunmalar ve kapıların konumlarıyla ilgili yapılması muhtemel saldırılarla yapılan saldırılara karşılık vermek için seçilen hattın daha iyi anlaşılması. Bu alanda yapılacak ilk çalışma bölgenin jeofizik ve GPS haritalarının çıkarılmasıdır. İkincisi ise, GIS analizleriyle savunma yolları, topoğrafya ve şehre yaklaşım akslarının incelenmesidir.
2. Şehrin yapısında 2-3 nesil tarafından gerçekleştirilmiş olduğu görülen değişikliklerin saptanması. Şehir savunma sisteminin inşasının bitirilmeden terk edilmesi göstermektedir ki, şehrin bir imparatorluk askeri üssü (Medlerin Lidyalı ve belki de diğer uluslarla savaştığı) olma işlevi sonradan değişerek uluslararası kabul edilmiş sınırlar dahilinde belirli bir sınıfın hüküm sürdüğü bir imparatorluk şehri olma işlevi haline dönüşmüştür. Jeomanyetik haritalar sonucunda ortaya çıkan yatay tabakalaşma bu gelişmeleri aydınlatacaktır.
3. Kentsel bölgelerin tam olarak tanımlanması, statü ve işlevlerindeki farklılıkların belirlenmesi ve bölgeler arası etkileşim. Haritaların tamamlanması ilk aşamadır. İşlevlerin tanımlanması daha çok test açmalarının yapılmasını gerektirmektedir. Örneğin, bugün bilinen hiçbir bina tipinin işlevi açık değildir, dini, endüstriyel bölgeler ve atölyeler için spesifik bir alan veya bina bile gösterilememektedir.
4. Güney kısımda yer alan idari binaların ayrıntılı jeomanyetik ve GPS haritalarının hazırlanması.

KERKENES DAĞI PROJESİ

1998 ÖN RAPORLARI

1998 DENEME AÇMALARARI

Musa Özcan ve Geoffrey Summers

Şekil 1 1996'daki dolgu toprak boşaltıldıktan sonra Deneme Açması TT15'in durumu.

GİRİŞ

1998 yılında iki adet deneme açması kazılmıştır. TT 20 ve TT 21 açmalarının ikisi de 1996 yılında kazılan TT 15 açmasının uzantısındadır. Açmaların bu mevkiilerde yapılmalarının amacı köylüler tarafından kazılan veya kazılması muhtemel olan bu yerlerdeki olası buluntuları elde etmektir. TT 20 açması, 1996'da fildişi plakanın bulunduğu oda olan TT 15 açmasının kuzey

ucundaki odanın kalan 2/3'lük kısmını kapsamaktadır. TT 21, aynı kentsel bloğun güney ucundaki odada, son zamanlarda kaçak kazıların yapıldığı ve bronz parçaların bulunduğu alanı kapsayan yerde yapılmıştır.

DENEME AÇMASI 20

TT 20 açması, 1996'da TT 15 kazılarının yapıldığı, içinde bir fildişi plaka parçasının bulunduğu odanın doğu kısmını kapsar.

Şekil 2 1998'de tamamının kazıldığı(TT20) ve 1996 yılında fildişi parçasının bulunduğu oda.

AMAÇLAR VE YÖNTEMLER

Amaçlar

Amaçlar şunlardır:

1. Burada bulunması muhtemel başka sanat eserlerinin ortaya çıkarılması ve korunması. Aynı zamanda, buradan çıkacak buluntuların projenin gelecekte sermaye bulmasına yardımcı olacağı ümit ediliyordu.
2. B alanındaki yapılanma düzeniyle ilgili varsayımları test etmek.
3. Belli mimari sorulara yanıt bulmak.
4. Eğer mümkün olursa, odanın işlevini belirlemek.

Yöntemler

TT 20 açma köşeleri, TT 15'teki odanın duvarları ve yüzeyde görülen duvarlar ile belirlenmiştir. Odanın kendisi yaklaşık 4x5 m. boyutlarındadır. İlk olarak, TT 15'in sütunlu koridorun arkası ile odanın kuzey duvarı arasındaki bölümün dolgusu kaldırıldı. Kuzey duvarının yaklaşık 1 m.'lik güney kısmı bırakıldı. Çizim ve fotoğraflamalardan sonra, odanın geri kalan kısmını ortaya çıkarmak amacıyla kesite devam edildi.

Kazı sırasında, çok sert ve kuru olan granit yapılu toprağı yumuşatmak için su kullanıldı. Toprağı ıslatmak kazı işlemini kolaylaştırdı ve gömülü eserlerin zarar görme olasılığını da azalttı. Su ile ıslatma uygulamasında, hangi miktarda suyun ne kadar hızla döküleceği ve emilim derinliğinin tayini için ilk denemeler odanın üstündeki toprak dolgu üzerinde yürütüldü. Denemenin parametreleri kurulduğunda daha önceki duvar kalıntısına kadar olan taş yığınının ve toprak dolgunun kaldırılması çalışmaları ivme kazandı. Taş yıkıntının altındaki dolgu her çalışmanın bitiminden önce iyice ıslatıldı; böylece gece boyunca suyun toprak tarafından en yüksek düzeyde emilimi sağlandı. Dolgu toprak daha sonra malayla çıkarıldı.

Su, açmanın kuzey ucuna traktörle variller içinde taşındı. Buradan tulumba yöntemiyle açmalarda kullanıldı, ve genel aplikasyonlar içinde duvarları temizlemekte faydalanıldı.

SONUÇLAR

Bu odanın kazılması kentsel blok içindeki yapılanma aşamalarını ortaya çıkardı ve bina yapım teknikleri ile ilgili bilgilerimize katkıda bulundu. Başka fildişi parçası bulunmadı. Bu odadan çıkan diğer birkaç parça buluntu, fildişinin işlevini açığa kavuşturabilir.

AŞAMALAR

Aşama 1

Yapının kuzey duvarı, aynı zamanda kentsel bloğun da kuzey duvarı olduğu, ve orijinal yapım aşamasında tamamen taştan yapıldığı görülmektedir. 3. yapım aşamasında taş duvarın üstüne kerpiç eklenmiş olabilir.

Aşama 2

1. Aşama duvarının güneyine yapılan teraslamalar, bu duvarın temellerinin ortaya çıkmasına ve bu yüzden duvarın eğilmesine sebep olmuştur. Eğimli zemin kuzey de kazılmış ve güneye doldurulmuştur. Kuzey duvarının doğu ucuna küçük bir payanda inşa edilerek duvara destek sağlanmıştır. Yapının doğu duvarı taş ve belirli aralıklarla taşın yüzeyine yerleştirilmiş ahşap dikmelerden oluşturulmuştur.

Aşama 3

Bir oda oluşturmak amacıyla batı ve doğu duvarlarının taş ile örülmesi; odanın tabanının kil ile kaplanarak zemininin oluşturulması ve bununla beraber duvarlarının da kille sıvanması. Burada, tahta bir kapı çerçevesi ve zemini taş kaplı geçide çıkan büyük bir taş basamağa da rastlanmıştır (hepsi TT 15 açmasında).

Bir Üst Katın Bulunduğuna Dair Bulgular

Kerpiçten yapılmış bir üst katın varlığı aşağıdaki bulgular ışığında kanıtlanmaktadır:

1. Özellikle kuzey duvarı boyunca yoğunlaşan az miktarda kerpiç yıkıntısı ve yanık tuğlalar.
2. Doğu duvarı üzerindeki ahşap dikmeler ikinci katın ağırlığını taşıyabilir.
3. Taban seviyesinin üstünde kömürleşmiş halde bulunan muhtemel ahşap kaplamalar, çatı yerine üst kat tabanının kalıntıları olabilir.
4. Yanık çatı kalıntısına rastlanılmaması ve kerpicingin azlığı binanın yanan ikinci katının üst taban yıkılmadan önce aşınmış olabileceğini göstermektedir.
5. Odanın önündeki taşla döşeli sokağın (TT15)varlığı, çevresinde de kayda değer yapılaşmaların olduğunun göstergesidir.
6. 1996'da bulunan fildişi, odanın belli bir önemi olduğunu göstermektedir. Muhtemelen üst kattan düşmüş olmalıdır.
7. İçeriye yeterli miktarda ışığın girmesini sağlayacak hiçbir açıklık yada pencerenin bulunmaması.
8. Taş yığıntı miktarı (?)
9. Üstteki bir kat öndeki sütunlu mekanın çatısına bakıyor olmalıydı.

Buluntular

1996 yılında TT15 kazısı sonucu yüksek statüye ait tanımlaması getirilen objeler bulunmuştu. Bu odanın geri kalan üçte ikisinde de aynı türde objelerin bulunması beklentisi söz konusuydu. Fakat, TT20 açması bu beklentilere tamamen olumlu cevap vermedi. Kaseye benzer, (Şekil 3-4) üstü sonradan tekrar kesilmiş, kenarında beş çivi deliği bulunan bir bronz obje bulunmuştur. Çivilerin biri sağlam olarak günümüze ulaşmıştır. Objenin ve ilk ne de ikinci yapım amacı bilinmemektedir. Diğer önemli bir buluntu ise, yonca ağızlı (Şekil 5-6), yüksek kulplu ve düz tabanlı, perdahlanmış gri seramik kaptır.

İşlev

Odanın kazılması işlevi hakkında çok az bilgiyi ortaya çıkarmıştır. Ocak gibi domestik bir özelliğe rastlanılmamıştır, ayrıca ham malzemenin işlenebileceği bir atölye olduğuna dair de hiçbir kanıt yoktur.

Şekil 3 Kaseye benzer, üstü sonradan kesilmiş bronz obje, TT20 açmasında bulunduğu strada.

Şekil 4 Kaseye benzer, üstü sonradan kesilmiş bronz obje.

Şekil 5 Yonca ağızlı gri seramik kap TT20 açmasında bulunduğu sırada.

Şekil 6 Yonca ağızlı gri seramik kap.

DENEME AÇMASI 21

TT21, TT15'in alt kısmında yer alan "Güney Binası"nın doğu uzantısını kapsamaktadır. Güney binasının boyutu 6 x 3 m. dir.

Şekil 7 TT 21 Açması, tek aşamada inşası tamamlanmış yapı odasını açığa çıkarmaktadır.

Amaçlar

1. TT5 açması yanında yapılan kaçak kazının boyutlarını belirlemek.
2. Bu alandan elde edilen jeofizik verileri ve TT 15'te 1996'da yapılan kazılarla ortaya çıkan bazı sorulara yanıt bulmak.

Sonuçlar

1. Bu alanda hem muhtemelen antik çağlarda, hem de (kerpiç yıkıntılara karışan gazete parçalarıyla ispatlandı) son zamanlarda yaygın bir şekilde kazı yapıldığı görüldü.
2. Mimari türü ve yapının kullanım amacı büyük oranda belirlenmeden kaldı ancak, burada çıkan buluntulardan, arabaların ve atlara ait düzeneklerin saklandığı bir mekan olarak kullanıldığı öne sürülebilir.
3. Jeofizik haritasında ana duvarların görülmesine karşın bazı küçük duvarlar görülmemektedir.
4. Yapı içindeki alanda değişiklikler yapılmış olmasına karşın, yapının kendisi tek aşamada inşaa edilmiştir.
5. Ahşap iskeletli kerpiç duvarlar dayanıklı taş temeller üzerinde durmaktadır.

Buluntular

Bronz at gemi parçası(Şekil 8), bronz şerit fragmanları ve parça silindirik bronz kapak buluntusu, burada at ve taşıtlara ait malzemelerin depolandığı bir mekanın varlığını düşündürmektedir.

Şekil 8 Bronz at gemi parçası.

SONUÇLAR

1. Yapılan jeofizik araştırmalarının sonuçlarını test etmek için Kerkenes Dağı'nda test açmalarına devam edilmesi gerekmektedir.
2. Özellikle bina tiplerinin işlevini belirlemek amacıyla yeni açmalar kazılmalıdır.
3. Jeofizik araştırması ile uygun yerler belirlendiği takdirde, bu yerlerde dendrokronolojik analiz için kömür örnekleri toplamak amacıyla açmalar kazılmalıdır.
4. Şehrin çevresel etkisi hakkında kanıt bulma, sadece programlı bir şekilde açma yapma, gerekli sermayeyi bulma ve daha geniş jeomorfolojik araştırmalar yapma sonucu ulaşılabilecek bir hedef olarak kalmıştır.

Yukarıda bahsi geçen deneme açmalarının yer seçimi çok dikkatlice yapılmalı, temel soruların çözümüne ışık tutarak, şehrin işleyişini anlamamızı sağlayacak kanıtlar elde etme yolunda belirlenmiş olmalıdır.

Deneme açmaları, mevcut kalıntıları koruma amacıyla, toprak dolguyla geri doldurularak kapatılmıştır. Kalıntı duvarlar üzerine yeni sıra duvar örülerek, hem mevcut duvarın korunması hem de yapı planının toprak üzerinden de okunması sağlanmıştır.

Şekil 9 Deneme açmasının geri doldurulması aşamasında.

Şekil 10 Toprak dolgu ile kapatılmadan önce yerleştirilen naylon şeritler, tekrar kazı yapılması halinde yapılmış açmanın boyutu konusunda bilgi verecektir.

THE KERKENES DAĞI PROJESİ

1998 ÖN RAPORLARI

1998 BAHAR DÖNEMİ YOZGAT İLİNİN KUZEYİNDE GERÇEKLEŞTİRİLEN BÖLGESEL ARAŞTIRMA

Geoffrey D. Summers

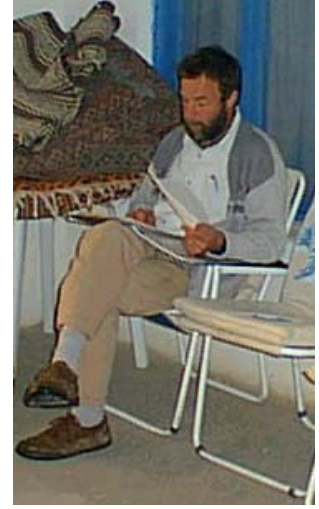
Kerkenes Kazı Evi'inden Şahmuratlı Köyü'nün bir akşam vakti yağmur öncesigörünü

Bölgesel araştırma 1998 yılı Mayıs ayının 1-9 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Hava koşulları bu hafta süresince araştırma yapmamızı sağlayacak kadar iyiydi.

Finansal yardım Ankara İngiliz Arkeoloji Enstitüsü (AİAE) tarafından ek bir bütçe olarak sağlanmıştır. Cominco Madencilik Sanayi A.Ş. seyyar bir el GPS (Küresel Yer Belirleme Sistemleri) aleti ödünç vermiştir. Bölgesel araştırma 1998 yılı Kerkenes Dağı Projesi izni altında gerçekleştirilmiş olup, Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü çalışanlarına ve özellikle Genel Müdür Prof. Dr. Ender Varinlioğlu'na iznin araştırmayı yapmayı tasarladığımız zamandan önce çıkmasını sağladıkları ve dolayısıyla araştırmamızı gerçekleştirmemize olanak tanıdıklarından dolayı teşekkürü bir borç biliriz. Yozgat Müze Müdürü Musa Özcan'a ise bölge hakkındaki bilgisini bizimle paylaştığı ve yardımlarından dolayı teşekkür etmek isteriz. Afyon Müzesinden Bakanlık temsilcimiz Mevlüt Üyümez'e çalışma şevkinden ve yardımlarından dolayı, Aydıncık ilçesi belediye başkanı Ahmet Koçak'a bizi Aydıncık ilçesindeki ören yerlerini gezdirdiği için ki, buna karanlıkta kaleden üç saatlik zorlu bir geri yürüyüş de dahildir; Eymir Lisesi Müdürü Mustafa Duma'ya da Eymir çevresindeki ören yerlerini bize gösterdiği için teşekkürü bir borç biliriz. Ayrıca bize gösterdikleri konukseverlik ve yaptıkları yardımlardan dolayı bölge halkına da burada teşekkür etmek istiyoruz.

Arazi ekibi Dr. Geoffrey Summers (ekip başkanı), Christine Perrier (jeolog) ve Nahide Aydın (arkeolog)'dan oluşmaktadır. Arazi sonrası çalışmalar Françoise Summers ve Deniz Kutay'ın yardımlarıyla sürmektedir.

*Kerkenes Kazı Evi'nin balkonunda
Geoffrey Summers günlük notlarını yazarken*

*Arkeoloji eğlencesidir
Nahide Aydın ve Christine Perrier GPS verilerini bilgisayara transfer ederken*

AMAÇLAR

Bölgesel araştırmanın asıl amacı Çekerek'in batısına düşen bir vadideki bir grup kaya kabartmasını belgelemek ve kerkenes Dağı'ndan kuzeye açılan geçitleri ve olası yolları tetkik etmek ve milattan önce ikinci bin ve birinci binin ortasında Eymir ve Aydıncık üzerinden kuzeye giden ana bir yol olduğu hipotezi için kanıt bulmaktır.

AİAE'ne yapılan ek bütçe başvurusu ile, araştırma planlarının tamamlanması arasında geçen süre içerisinde AİAE kütüphanesinde yapılan araştırmalar, kaya kabartmalarının ümit edildiği gibi erken prehistorik döneme değil de, gerçekte Bizans dönemine ait olduklarına dair kesin kanıtlar ortaya çıkarmıştır. Figürlerin şeytan tasvirleri olabileceği düşüncesini David French'e borçluyum, çünkü figürlerdeki boynuz ve kuyruk tasvirleri yüzünden kabartmaların prehistorik hayvan tasvirleri olabileceği fikrine kapılmıştık. Bununla birlikte Dr. Roger Matthews ve Prof. Dr. Stephen Mitchell ile yapılan görüşmelerden sonra araştırmanın planlandığı gibi gerçekleştirilmesine, ancak ağırlığın, antik yollar ile ileri bir tarihte bölgede yapılabilecek daha yoğun ve detaylı bir araştırma için değerlendirme yapılması konularına verilmesine karar verilmiştir.

Mevcut kaya kabartmalarının biri.

Kabartmaların ana grubu anakayanın üzerindedir. Her figürün boynuzu ve kulağı vardır. Sonuç olarak bu figürler daha önce önce düşündüğümüz gibi tarihöncesine ait hayvan tasvirleri yerine Bizans şeytanlarını temsil etmektedir. Yakın çevrede başka herhangi bir kalıntıya rastlanmamıştır.

Düz kaya yüzeyine oyulmuş bir bizans tasviri, bir önceki resimde görülen şeytan tasvirlerinin ana grubundan biraz ayrı.

Projenin arazi çalışmaları başladıktan sonra kesinleşen amaçları şunlardır:

1. Hitit dönemindeki adı Zıpallanda olan (Gurney 1995) Kuşaklı Höyük'ten kuzeye Ortaköy'e (Hitit dönemindeki adı Şıpanuwa) doğru bir yol olduğu hipotezini sınamak.
2. Aynı yolun M:Ö. birinci binin ortasında, Kerkenes Dağı üzerindeki antik kent Pteria'ı (Herodot 76.1., Summers 1997) Karadeniz'e özellikle Sinop'a bağladığı hipotezini sınamak.
3. Kümbet Ovası (Aydıncık İlçesi) ve doğuya uzanan Çekerek ırmağı vadisinin bu bölümünde yer alan eski yerleşim birimlerine göz atmak. Bu vadinin her zaman için kolay bir geçit olduğu ve Hattuşa ile Alacahöyük (?antik Arrina) ve Hitit sınırının kuzeydoğusuna yakın Maşat Höyük arasındaki yol olduğu düşünülmüştür.
4. Bölgede GIS (Coğrafi Bilgi Teknolojileri) ve jeomorfoloji çalışmalarının birlikte yapılacağı yoğun bir arkeolojik araştırmanın potansiyeli hakkında genel bir fikir edinmek.

ARAŞTIRMA BÖLGESİ

Tüm araştırma bölgesi Yozgat il sınırları içinde kalmaktadır. Araştırma bölgesi içerisinde yer alan ilçeler ise :ana yolun kuzeyinde ve Samsun-Kayseri yolu ile Yozgat il sınırının doğusunda bulunan Sorgun (eski adı Büyük Köhne bazende Yeşilova) ile Çekerek ırmağının ve Samsun-Kayseri yolunun batısına düşen Çekerek'tir (eski adı Hacıköy).Bölge kuzeydeki Dağın Dağı'na kadar inişli yokuşlu ve tepelik olup, bir kireçtaşı hattı Eymir kasabasını Aydıncık (eski adları Mamure ve Eskiköy) ilçesinden ayırmaktadır. Buradaki tüm akarsular daha güneyde Kızılırmak ile birleşen Kanak Su siteminin bir parçasını oluşturmaktadır. Aydıncık ilçesi Kümbet Ovası olarak bilinmektedir ve soğanları ile meşhurdur. Burada atık sular Çekerek ırmağının içine akıtılmaktadır.

Kümbet Ovası ve Çekerek Irmağından Kazankaya Kanyonu'nun görünüşü

Kümbet Ovasının kuzeyine düşen ve bir başka dik kireçtaşı hattı olan Alan Dağı'nın tepesi boyunca Çorum-Yozgat il sınırı uzanır. Alan Dağı çarpıcı bir biçimde Kazankaya Kanyonu tarafından ikiye bölünmüştür. Kazankaya Kanyonu, etkileyici bir geçit olup, Çekerek Irmağı bu geçit içinde yer alan 10 metre genişliğindeki bir yatak içinde akmaya zorlanmakta ve sularının yükseldiği yaz aylarında büyük bir gürültüyle akmaktadır. Kazankaya'dan itibaren vadi doğuya açılan kolay geçitlerle doludur. Kümbet Ovasının doğu ve güneydoğusundaki alan genellikle tepelik, ve derin oyulmuş kayalardan oluşmuştur.

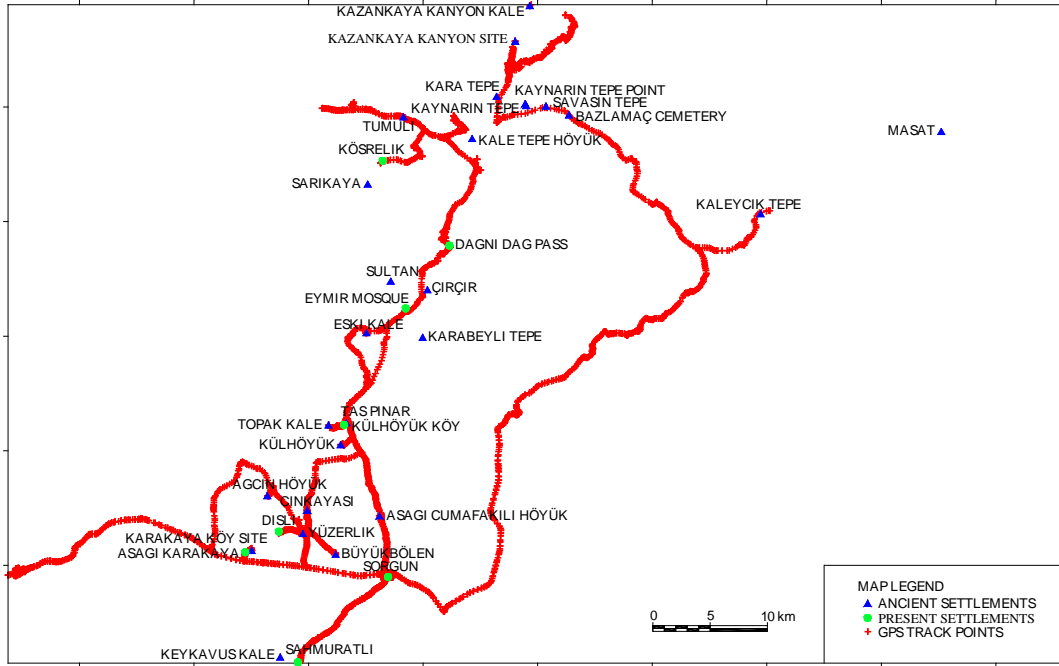
Burada şu da belirtilmelidir ki, ne Alan Dağı ne de Dağın Dağı Kerkenes Dağı'ndan daha büyük ya da yüksek olmadığı gibi, çarpıcı görüntülerine rağmen aslında büyük engeller değildirlir.

ARAŞTIRMA ALANINDA YAPILAN DAHA ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Daha önce yapılan yüzey araştırmaları ve kurtarma kazıları Prof. Dr. Tahsin Özgüç(1978, 69-88; 1982, 143) başkanlığındaki Maşat Höyük kazı ekibi ve merhum Dr. Erol Atalay ve Ahmet Ertekin (1984) tarafından gerçekleştirilmiştir. Dr. David French ise Roma yolları çalışması kapsamında bölgeyi incelemiştir. Selahattin Yalçın bölgedeki turistik potansiyeli ölçebilmek için başta Aydıncık ilçesi yakınındaki Kaletepe Höyük olmak üzere antik sit alanlarını belirlemiştir(1988, yeni baskısı 1995).

YÖNTEMLER

Temel potansiyel yollar şartlar elverdiğince arabayla izlenmiştir. Önceki yayınlardan ve haritalardan toplanan bilgi kırıntıları ile Yozgat Müze Müdürü Musa Özcan'ın verdiği bilgileri tamamlamak amacıyla köy ve kasabalara gidilip bölge hakkında bilgi alınmaya çalışılmıştır. Arabanın tepesine miknatis ile monte edilen ve yolun dışında kalan ören yerlerine ise elde taşıdığımız seyyar GPS alıcısı sayesinde araştırma bölgesinin haritasının çıkarılmasında gelişmeler olmuştur. Sit alanları ve manzaralar 1997 yılında TAİ tarafından Kerkenes Projesi'ne hediye edilen dijital fotoğraf makinası ile çekilen dijital fotoğraflar ile geleneksel siyah-beyaz ve renkli slayt fotoğraflar ile belgelenmiştir. GPS aleti ve dijital fotoğraf makinasının hafızası dolduğunda, bunları bir dizüstü bilgisayarına aktarmak mümkün olmuştur. Her sit alanında keramik parçaları toplanmış, bunlar sit alanında incelenmiş, fakat çok az bir miktarı araştırma sonuçlarına kanıt olması ve çizilmesi amacıyla alıkonmuştur. Tanımlanabilir keramik parçalarının sit alanında fotoğraflanması fikrinden vazgeçilmiştir, çünkü düzgün fotoğraf alabilmek için keramik parçalarının yıkanmasının gerekliliği farkedilmiştir.

60 x 90 km'lik bir alanı gösteren kaplayan araştırmanın güzergahlarını gösteren GPS haritası. Veriler Surfer ve topoğrafik haritaların çeşitli şekillerde kullanılabilir. Tracking okumalarının hata payı 50m. dolaylarındadır, bu yüzden haritadaki çizgilerde kalın tutulmuştur. Tek okumalarda da hata payı 50m. dolaylarındadır.

DÖNEMLERE GÖRE SONUÇLAR

Neolitik, Erken ve Orta Kalkolitik

Neolitik, erken ve orta Kalkolitik yerleşimlere ait hiç bir iz bulunamamıştır. Sadece Kaletepe Höyük'te ana kayanın tam üstünde geç kalkolitik döneme ait bir yerleşim katmanı bulunmaktadır.

Kale Tepe Höyük. Altta yanmış tabaka yarığın alt solunda görülebilmektedir. Yukarıdaki yanmış yarığın alt solunda ise modern yolun kenarında görülebilir.

Güneydeki Kanas Su havzasında da görüldüğü gibi, geniş vadilerdeki yerleşim alanları alüvyum altında kalmış olabilir. Yüksek teraslarda ve belki de bütün yüksek alanlarda daha yoğun yapılacak bir araştırmanın bu dönemlere ait kanıtlar sağlayabileceği düşünülse de, geleneksel anlamdaki yoğun bir yüzey araştırması ile bölgenin sonradan geçirdiği jeomorfolojik değişimden dolayı neolitik, erken ve orta kalkolitik dönemlerine ait yerleşim özelliklerini anlamamızı sağlayacak yararlı bir sonuç çıkacağı düşünülmemelidir. Bu değişimler yamaçlarda ve tepelerde büyük erozyonlar sonucu vadilerin dolması, vadi tabanlarında dere ve ırmak yataklarının yer değiştirmesi olarak sıralanabilir.

Geç Kalkolitik ve Erken Tunç

Bu döneme ait en önemli sit alanı Aydıncık ilçesinin kuzeyine düşen Kaletepe Höyük'tür. Köylüler tarlaları teraslayabilmek için höyüğün bir yanını kazmışlar, böylece üst üste iki adet son derece yanmış ve iyi korunmuş kültür katmanını ortaya çıkarmışlardır. Altta katman ana kayanın tam üstünde olup, geç kalkolitik (Alishar meyvelikleri) döneme ait gibi görünmektedir. Üstteki katman ise bölgenin az bilinen keramik serisine göre Erken Tunç II'ye tarihlenebilir. Alt katman tabanında bir grup kömürleşmiş çatı kirişi bulunan yanmış kerpiç duvarlı ve tabanlı bir oda ortaya çıkmıştır. Diğer kömürleşmiş ahşap parçalara da yarıklarda rastlanmıştır. Prof. Dr. Peter Kuniholm'un bu ahşap parçalardan dendrokronolojik tarihleme için örnekler alabilmesi ümit edilmektedir, böylece çalışma geç kalkolitik dönem için yeni ve sevindirici kanıtlar ortaya çıkabilecektir.

Erken Tunç Çağı'na ait yerleşim alanları derinliklerine ve büyüklüklerine göre farklılıklar göstermekte olup, bölgede yaygın olarak görülmektedir. İlginçtir ki, Erken Tunç dönemine ait bir yerleşim şans eseri yüksek bir tepenin üstünde tespit edilmiştir. Bu yerleşme Kerkenes Dağı'nda görülen bir grup küçük tepe üstü yerleşimle aynı özellikleri taşımaktadır. Bunlar mevsimlik yayla yerleşimleri olabilecekleri gibi, bölgenin bu dönemde ki ormanlık alanının yok olmasının ve bunun sonucu olarak meydana gelen erozyonun da sebebi olabilirler. Uzaktan bakıldığında bu sit alanları dağ sırtları boyunca tepelerin üstlerine yayılmış tümülüsler gibi gözükmektedirler.

Kale Tepe Höyük. Aydıncık Belediye Başkanı Ahmet Koçak, seyrederken Mevlüt Üyümez ve Geoffrey Summers en üst yanmış tabakanın tabakalaşmasını inceliyor.

İkinci Bin

Kuşaklı Höyüğü'nün yaklaşık 4km kuzeybatısındaki Aşağı Karakaya Köyü'nün camii avlusunda oyulmuş, düzleştirilmiş ve bir yüzünde sırayla dört adet ağaç çivi için delik bulunan bir granit blok bulunmuştur. Bu granit blok bariz bir biçimde Hitit işçiliğinin bir ürünüdür ve büyük bir kamu yapısına, olasılıkla bir tapınağa ait olduğu sanılmaktadır. Bu taşın şimdi yıkılmış olan (1960'larda?) eski camiden getirildiği söylenmektedir. Bu tipte herhangi bir başka taş saptanamamıştır. Bu granit blok kuşkusuz Kuşaklı Höyük'ten gelmiştir ve bu da höyüğün önemli bir Hitit şehri, neredeyse kesinlikle Zippalanda olduğunun yeni bir kanıtıdır.

Tahmin edilebileceği gibi, Kaletepe Höyüğü'nde de birinci ve ikinci bine ait materyaller bulunmaktadır. Fakat höyüğün tepesi ve üst katmanı ekili olduğu için, bu materyallerin yayılım alanı ve önemi hakkında bir tahminde bulunmak mümkün değildir.

Aşağı Karakaya Köyü Camii'sinin avlusunda bulunan anıtsal Hitit bloğu. Arka planda sonradan yapılan tahrifat görülebilmektedir. Geoffrey Summers notlar alırken Mevlüt Üyümez köylülerle konuşuyor.

Orta Birinci Bin

Çok ilginçtir ki, Alishar IV'e benzer boyalı eight-seventh materyali bulunamamıştır. Bu materyalin yokluğu hakkında hiç bir açıklama getirilememektedir. Materyal belki de Kaletepe Höyüğü ekilmiş alanının altında bulunmaktadır ve eğer varsa bile çok seyrek olmalıdır.

Kerkenes dağı üzerinde bulunan şehirle çağdaş olduğu düşünülen orta birinci bine ait iki yerleşim alanı Eymir ve Aydıncık arasındaki Dağrı Dağı'nda bulunan geçitin başlangıçlarını korumaktadır. Bunlardan ilki Eymir Çayı'nın aktığı dar ve kayalık vadinin eteklerinde yer alan dik bir kayalığın üzerindedir. Diğer ise, geçitin kuzey tarafında bulunan ve aynı konumda olan Kale Tepe Höyük'tür. Bu iki yerleşim alanının bitişikliği şüphesiz Med ve Akamenid dönemlerinde Kerkenes'den kuzeye uzanan yolun bu direkt hattı kullandığını göstermektedir. Kerkenes'deki seramik serileri bu iki yerleşim alanının Med döneminde de kullanıldığını gösterecek kadar güvenilir değilse de bu iki alanda da Akamenid materyalinin bulunması ve Kerkenes'den çıkan materyallere çok benzeyen materyallerin bulunması, yol hakkında varılan sonuçların güvenilirliğinin yeterli olduğu kanısını uyandırmıştır. Başka önemli bir nokta da, bu yerleşim alanlarından ilkinde Hellenistik döneme ait hiçbir seramiğe, özellikle de ince kaplara ve sözde Galata kaplarına rastlanmamıştır.

Tümülüsler

Kerkenes Dağı'nın çevresindeki bayırlarda, tepelerin ve tepeciklerin üzerlerinde, höyüklerde ve düzlüklerde tümülüsler görülmektedir. Tarihleme belirsizdir. Bazıları yapılan bilindiği üzere Akamenid dönemine aittir. Daha erken döneme tarihlenebilecek olası tümülüs yoktur, ancak bu teorinin kanıtlanması gerekmektedir. Dağrı dağı'nın tepesinde yer alan yontma taştan yapılmış ve tek dromolu bir tümülüsün varlığından söz edilir.

Hellenistik

Hellenistik yerleşim alanlarından halihazırda bilinen bir tanesi (Atalay & Ertekin 1986) Kazankaya Kanyonu'nun tepesinde doğu tarafta yer almaktadır. Kanyonun tabanında ve Çorum il sınırları içerisinde kalan diğer yakasında ise Hellenistik döneme ait bir kaya kabartması bulunmaktadır. Bu iki birim arasında dönemlerinden başka herhangi bir ilişki görülmemektedir. Ziyaret ettiğimiz kalıntılar, kaya içine oyulmuş uzun ve eğimli bir tünelden ve tünelin yüksek ucunda başlayan düzgünce kesilmiş merdivenlerden oluşmaktadır. Tünel kireçtaşına oyulmuştur ve bir suya ulaşması veya oyulmuş bir su sarnıcı ile bitirilmesinin tasarlandığı anlaşılmıştır. Ancak, bu tüneli yapan inşaatçıların çok şaşırması olduğunu tahmin etmekteyiz, çünkü kireçtaşı birdenbire oldukça parçalanmış volkanik bir kaya ile kesilmektedir. Böylece, suya ulaşma fikrinden tümüyle vazgeçilmeden önce, ümitsiz bir çaba ile, volkanik kayanın içinde değişik yönlere doğru alçak ve düzensiz geçitler kazmışlardır. Sivri uçlu bir kayanın üzerinde, kesinlikle Hellenistik döneme ait küçük, kare benzeri kule bir yapının üzerinde planlı bir taş işçiliği gözlenmektedir. Ancak gittikçe azalan ışık yüzünden dah fazla bir şey görmemiz mümkün olmamıştır.

Kazankaya Kanyonu Kale'sinde görülen Hellenistik duvar.

Çevrede bulunan harç ve kiremit parçaları daha sonraki döneme ait aktiviteyi gösterir.

Bu yerleşmenin Pontik bir kale olduğu ve Kazankaya Kanyonu'nun doğu yakasının tepesinde bulunan geçiti korumak amacıyla tasarlandığı düşünülmektedir. Geçiti korumak amacıyla sağlam bir kale yapma fikrinden taze suyu depolamanın imkansız olduğu anlaşılınca vazgeçilmiştir.

Kayaya oyulmuş tünel

Külhöyük'ün batısına düşen Topakkaya mevkiinde geniş bir Hellenistik yerleşim. Resimde aynı zamanda sit alanının içine doğru teraslanmış tarlalarda görülmektedir.

Roma Bizans

Çoğu düz olan bu yerleşim yerlerini ziyaret etmek ve belgelemek için özel bir çaba sarf edilmemiştir. Hemen hemen her günümüz yerleşim merkezinde bir veya birkaç, genellikle yazıtlı Bizans mezar taşına rastlanmıştır.

Bu düz ve kırık bölgelerdeki yerleşim alanları dışında üç adet bu döneme ait sit alanı kayıtlara geçirilmiştir. Aydıncık'ın yukarı tarafında, Dağrı Dağı'nın kuzey yamacı üzerinde bulunan Şebek'de bir manastır bulunduğu söylenmektedir. Burada çalıkların arasında dağılmış birkaç temel kalıntısı dışında bir şey bulunamamıştır.

Kazankaya Kanyonu'nu tabanında, Çekerek Irmağı'nın sol tarafında yer alan yerleşime ait harç ile yapılmış ve güney tarafı ırmağın karşı kıyısına taşınmış bir koruma duvarı bulunmuştur. "Kale" olarak adlandırılmasına rağmen, ören yerinin doğası ve işlevi anlaşılamamıştır. Koruma duvarının üzerinde görülen delikler, duvarın arkasında kalan yapılardan daha geç bir döneme ait olduğunu kanıtlamaktadır.

Kale Tepe'deki , Kayakışla'nın güney ucunda bir Bizans duvarı bulunmaktadır. Harç ve yüzeyde bulunan seramikler Kerkenes Dağı'ndaki Keykavus Kale'de bulunanları anımsattırmaktadır.

Selçuklu

Aydıncık Kale Tepe Höyük'ün eteklerinde Selçuklu dönemine ait ve bir kervansaray olduğu düşünülen bir yapı kalıntısı vardır. Az bir kısmı "in situ" olarak korunagelmış bu kalıntının iç bölümleri tarlanın altında kalmış olup, dış duvarların ise tarla sınırlarını oluşturduğu anlaşılmıştır. Yapı planının anlaşılması mümkün olmamaktadır, ancak yapının konumu bu kuzey-güney yolun kullanılmasındaki sürekliliğin altını çizmektedir.

Diğer Sonuçlar

Çekerek ilçesinin çevresinde herhangi büyük bir yerleşime rastlanmamıştır. Acıacıhöyük'teki yerleşim çok mütevazidir.

Külhöyük Köyü'nün çesmesincede bulunan tipik bir Bizans mezartaşı

Çekerek İramağı'nın Kazankaya Kanyonu boyunca akışı. Geç döneme ait bir savunma duvarının aslında ırmağın iki yakasına köprü oluşturduğu görülebilir.

Duvarın yakın plan detay fotoğrafı. Fotoğrafta korunagelmiş ahşap kalaslarda görülebilmektedir.

Kireçtaşı anakayanın üzerinde bulunan Acıacı Höyük. Tepenin üzerinde Erken Bronz dönemine ait bir yerleşim bulunmaktadır. Ayrıca höyükte geniş bir Hellenistik yerleşim ve kaya lahitlerin varlığı tespit edilmiştir.

Sorgun ile Çekerek (Samsun-Kayseri yolu) arasındaki ana yolun yönü antik bir yolu izlememektedir.

Alaca'dan Çekerek' e uzanan modern yol antik yoldan Çekerek Irmağı'nın keskin dönemecinin yakınında bir yerlerde ayrılmaktadır. Doğal yol genel olarak Zile ve Maşat Höyük yönünde ırmak vadisini takip etmektedir.

Çekerek Irmağı vadisinin Kümbet Ovası'ndan doğuya Maşat'a doğru görünümü.

Çekerek ırmağı boyunca uzanan Çekerek'in hemen güneyinden kuzeydoğu yönüne Zile'ye doğru uzanan bir yolun varlığı olasıdır, fakat bu yolun herhangi bir dönemde belirli bir önemi olduğunu düşündürecek bir kanıt bulunmamaktadır. Yolun güney uzantısının ana yoldan ziyade ırmağın yönünü takip ettiği düşünülmektedir, fakat bu bölge araştırma alanımızın sınırları dışındadır.

Ana Sonuçlar

Araştırmamızın ana hedeflerinde başarılı olunmuştur ve yakın gelecekte bölgede herhangi bir arazi çalışması planlanmamaktadır. Ön sonuçlar Kerkenes Web Sayfası'nda ve 98 Yılı Araştırma Sonuçları Raporunda yayınlanacaktır. Ana Sonuçlar ise Kerkenes Dağı projesi'nin yayına hazırlanmakta olan ilk monografında yer alacaktır. Ayrıntılı veriler Kerkenes Bölgesel Araştırması'ndan çıkarılan diğer sonuçlarla birleştirilecek ve uzmanlarca makalelerde kullanılacaktır. Prof. Kuniholm'un da 1998 yılı Kale Tepe Höyük bulgularını da değerlendirerek bazı sonuçlara ulaşmasını ümit etmekteyiz.

1. Kuşaklı Höyük (Zippalanda)'ten Ortaköy (şapinuwa)'e uzanan Hitit yolu aşağı yukarı şu hattı takip etmektedir: Gürpınar, Külhöyük, Kayakışla Kale Tepe, Dağnı Dağı üzerindeki günümüz geçiti (başka bir alternatifi yoktur) Kale Tepe Höyük ve Kazankaya Kanyonu'nu batısında bulunan bir yerlerde Alan Dağı'nı aşmaktadır.
2. Orta Birinci Bin'de Kerkenes (Pteria) ile Sinop (Sinope) arasındaki yol aynı yönü takip etmekte, yani Kazankaya Kanyonu'nun hemen batısında Alan Dağı'nı geçerek, kuzeybatıya Amasya'ya doğru uzanmaktadır. Bu yol çekerek üzerinden geçen ağdaş Sorgun-Zile yolundan daha direkt ve kolaydır.
3. Kuzeye uzanan bu direkt yolun, eğer kışın imkansız değilse de, çok zor olduğunu düşünmekteyiz. Yolun önemi büyük olasılıkla Kerkenes Dağı üzerinde bulunan Medlere ait Pteria kentinin kısa süren ömrü boyunca Karadeniz'de bulunan Med ve Yunan kolonileri ve özellikle Sinop ile ilişki kurmasının sağlamakla sınırlı kalmıştır. Herodot Pteria'nın Sinop'un güneyinde yer aldđđını söyler ve Pteria ile ilişki olarak söz ettiği tek yerleşim Sinop'tur.
4. Dağnı Dağı Kappadokya ile Pontus arasındaki doğal sınırı oluşturmaktadır.
5. Yapılacak daha yoğun bir araştırmanın bölgeyle ilgili pek çok ayrıntıyı ortaya çıkaracağı kesinse de, kuzey düzlüğünün prehistoryasına dair değerli bir veri sağlayacağına inanılmamaktadır. Çünkü tarlaların ekiliyor olması nedeniyle böyle bir araştırmanın bir çok mevsim boyunca erken baharda ve sonbaharda bu arazide yürüyerek geerleştirilmesi gerekmektedir. Geleneksel metodlarla sürdürülecek detaylı bir araştırmanın detaylı bir jeomorfolojik bir araştırma ile birleştirilmesi gereklidir, ancak böylece son 12,000 yıl boyunca topografyada meydana gelen değişikliği ortaya koymak mümkün olacaktır.

Referanslar

Anatolian Studies'de kullanılan kısaltmalar kullanılmıştır.

Atalay, E. and Ertikin, A. 1986.

“Çorum Yöresinde Yeni Bulunan Kaya Kabartması”, *Eski Eserler ve Müzeler Bülteni* 8 (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı), 19-26.

Gorny, R. L. In press.

“Zippalanda and Ankuwa: the Geography of Central Anatolia in the Second Millennium B.C.”, *JAOS*.

Gurney, O. R. 1995.

“The Hittite Names of Kerkenes Dağ and Kuşaklı Höyük”, *AnSt* XLV, 69-71.

Özgüç, T. 1978.

Maşat Höyük Kazıları ve çevresindeki Araştırmalar: Excavations at Maşat Höyük and Investigations in its Vicinity, Ankara (TTK Yayınları, V Dizi - Sa. 38).

Özgü, T. 1982

Maşat Höyük II, Ankara (TTK Yayınları, V Dizi - Sa. 38a).

Przeworski, S.

1929. “Die Lage von Pteria”. *Archiv Orientalni* I, 312-315.

Summers, G. D. 1997.

“The Name of the Ancient City on Kerkenes Dağ in Central Anatolia”, *JNES* 56, 1-14.

Restel; M.

1979. *Studien zur frübyzantinischen Architektur Kappadokiens*, TIB 3.2, Wien. Pl. 127 Sivrihisar, Kızıl Kilise.

Yalçın, S. 1995.

“Kümbetova'da Hititler”, *Aydıncık Belediyesi Bülteni* 2, 17-20. Reprinted from *Peron Magazin Dergisi*, Eylül 1988.

EKLER

Ek I

BEŞ YILLIK PLAN

Ek II

PROJE YAYINLARI

Ek I

KERKENES DAĞI PROJESİ

BEŞ YILLIK PLAN

1. 1999'da Berkeley Üniversitesi ile resmi işbirliği başlayacak ve Prof. Dr. David Stronach başkanlığında bir ekip çalışmalara katılacaktır. Bu işbirliği Kerkenes Projesi'ne kesinlik ve süreklilik sağlayacak, ayrıca projeye yeni bir boyut kazandırarak test açmalarının rolünün artmasını beraberinde getirecektir. Bu durumda projenin genel yaklaşım ve vurgusu değişmeyecek, temel araştırma çalışmaları devam ederek uzaktan algılama metodlarına ağırlık verilecek, eski şehir hakkında bütünsel bilgi sağlanmaya çalışılacaktır.
2. Berkeley ile işbirliği kazı iznini gerekli kılacaktır; zira Yozgat Müzesi'nin kaynakları deneme açmalarının ortaklaşa sürdürülmesi için yetersiz kalmaktadır. Dolayısıyla, alan bekçi ücreti, çıkan materyalin çalışılması ve saklanması için depo, ve konservasyon çalışmalarının yürütüldüğü bölümünün genişletilerek iyileştirilmesi için ek mali kaynak gerekmektedir. Uzun vadede Şahmuratlı Köyü içinde yer alan kazı evinin diğer imkanlarını da, ek banyo ve yatak odalarının inşası gibi, iyileştirmeyi amaçlamaktayız.
3. Kapadokya kapısı ve "saray" yapısı cephelerinden başlayarak, özellikli, seçilen bina kalıntılarında yapılacak olan temizleme, konservasyon ve sınırlı restorasyon çalışmaları, binalar ile ilgili bilgilerimizi arttırarak, Kerkenes'in ulusal ve uluslararası turizm potansiyalini geliştirme sürecini başlatacaktır. Sit alanının düzenlenmesi için gerekli kaynaklar, arkeolojik araştırmaları destekleyen kuruluşların dışında kalan organizasyonlardan temin edilmesi umulmaktadır.
4. Arazi çalışmasında, en büyük önem jeofizik ve GPS haritalama çalışmalarının devamı ve tamamlanmasına verilecektir. Bu çalışma, daha önce de olduğu gibi, sınırlı deneme açmalarıyla birleştirilerek, arkeolojik problemleri, özellikle yapısal tiplerin işlevlerini belirleme ve çevresel etkileri çözmeye yönelik kullanılacaktır.
5. Alan içi GPS çalışmalarının tamamlanıp, alanın detaylı topoğrafik haritasının elde edilmesinden sonra, 2001 yılında GPS çalışmasını alan sınırları ötesine taşıyarak, antik demir çağı yolların, su idaresinin tanımlanması ve yakın çevredeki tümölüslerin belgelenmesine geçilmesi düşünülmektedir.
6. Bu işbirliği beraberinde sorumlulukların ve araştırma alanlarının kesin ayrımını gerektirmektedir. Proje resmi olarak Geoffrey ve Françoise Summers'ın başkanlığında ve BIAA destekli olmaya devam edecektir. BIAA, Kerkenes projesi için bir idari komite atamıştır. Bu komitenin şu andaki üyeleri Dr. Roger Matthews (BIAA başkanı ve yöneticisi), Prof. David Hawkins (SOAS, Londra), Prof. Henry T. Wright Jr. (Michigan Üniversitesi), ve proje başkanları Geoffrey ve Françoise Summers'dır. İş bölümü şöyle gerçekleştirilecektir: Proje başkanları uzaktan algılama programını ve şehir dinamiklerinin üzerinde çalışmaya devam edecek ve buna ek olarak mimari kalıntıların temizleme, konservasyon ve belgeleme çalışmalarını başlatacaktır. Profesör Stronach proje başkanıyla ortak olarak seçilen alanlarda deneme kazılarını yürütecektir. Profesör Stronach ve ekibi deneme kazıları sonuçlarını yayınlamak ve raporlarını hazırlamaktan sorumlu olacaklardır. Burada belirtilmesi gereken diğer bir husus da geniş çaplı bir kazı çalışmasının beş yıllık plan içerisine dahil edilmediğidir. Hem arazi çalışmalarını hem de arazi sonrası çalışmaları güvence altına alacak uzun süreli bir mali destek sağlanmadıkça büyük bir kazı programı yapılması düşünülmemektedir.
7. Aşağıda beş yıllık planın ayrıntılı bir taslağı bulunmaktadır. Bu taslakta yer alan kalemlerin bazılarının gerçekleştirilme aşamalarının daha tanımlı olduğu görülmektedir. Aşağıda ortaya konan plan, proje araştırmalarında gerekli olan jeofizik, GPS ve yüzey araştırması ekipmanlarının ve arazi çalışmaları gerekli olan 4 çekerli arazi aracının mevcut olacağı farz edilerek yapılmıştır. Mimari kalıntıların temizlenmesi ve konservasyonu çalışmaları için gereken süre ve mali kaynağı tahmin etmek zordur. Kazının ilerleyişi, kazıdan neler çıkacağına bağlı olmasına rağmen, höyük kazılarından farklı olarak Kerkenes'deki kalıntıların derinliği ve doğası daha kolay tahmin edilebilmektedir. Aşağıda belirtilmiş olan ayrıntılı teklifte üzerinde durulması gereken diğer bir nokta da, bu eşzamanlı çalışmaların hiçbirinin aynı zamanda yürütülmeyeceği ve dolayısıyla her çalışma konusunun bütün bir sezon boyunca yapılmayacağıdır. Genellikle deneme kazısı çalışmaları sezonun ilk yarısında yapılacak, böylece buluntuların konservasyonu ve değerlendirilmesi için yeterli süre kalacaktır. Mimari kalıntıların temizleme çalışmaları test açmalarının kapatılmasını takiben yapılacaktır. Bu eş zamanlı çalışmaların birbirinden süre olarak ayrılması projenin yürütülmesi açısından esneklik sağlayacaktır. Özellikle

jeofiziki araştırma için ayrılan süre, önceden yapılmış tahminlere göre daha tutarlı olmasıyla beraber, diğer çalışmalardan artan zamana ve dik yamaçlarda yapılacak çalışma için gereken süreye bağlı olarak gelişecektir. 1999 yılı baharında bir arazi çalışması yapılması düşünülmektedir. Ankara’da bulunan proje elemanlarıyla, diğer yıllarda da bahar aylarında yapılacak arazi çalışmaları bir alternatif olarak elde tutulmaktadır. Eğer mali kaynak arttırımı ümit ettiğimiz kadar başarılı olursa daha iddialı bir programın gerçekleştirilmesi mümkün olacaktır. Aynı zamanda, arazi çalışmaları dışında, sene içinde devam ettirilen yayın ve araştırma çalışmaları için de kaynak sağlanması gerekliliğinin bilincindeyiz.

BEŞ YILLIK PLAN İÇİN ARAŞTIRMA TASARISININ ANA HATLARI (1998-2002)

1. Yıl, 1998

Kerkenes projesinin beş yıllık planı, araştırma çalışmalarının alanın kuzey bölgesinde yoğunlaştırılması ile beraber, 1998 yılında başlamıştır. Total station kullanılarak 20m.’ye 20m’lik gridler oluşturulmuş ve bunların ölçümleri yapılmıştır. İki gradiometre ile sur duvarlarının içerisindeki alanın tamamını kapsayacak biçimde veriler toplanmıştır. İki takım Trimble marka GPS ekipmanı ile, biri bilinen bir noktaya sabitlenmek suretiyle diğer üçünün arazi üzerinde yürütülerek ayrıntılı topografik yüzey haritası elde edilmesi sağlamıştır. 1998 yılı Kazı Ön Raporunda (Şekil 3) araştırmanın gelişimi görülmektedir. 1998 sezonunu ana sponsorları BIAA ve National Geographic Society’dir. Anatolian Archaeology Research Foundation ve diğer özel kuruluşlar da projeye ayrıca bağışlarda bulunmuşlardır. Yibitaş Lafarge projeye sağladığı mali desteği sürdürmüş, Yimpaş ise kazı evi bekçisinin aylığına destek vermeye devam etmiştir.

2. Yıl, 1999

Baharda, şehrin kuzey ucunda kısa dönemli arazi çalışması yapılacaktır. Bu çalışma kapsamı içinde, daha önce magnetometre ile ölçülmüş gridlerden bazıları seçilerek, zeminin baharda ıslak olmasından faydalanılıp, drenç ölçüm aletiyle veri toplanacaktır. Bu sayede daha iyi datalar elde edilecektir. Bunun dışında, 1998 jeofizik verilerinin arazi üstü doğrulama çalışmalarına da devam edilecektir.

Yaz sezonu sırasında, jeofizik çalışmalarının devamı yapılacak, kuzeyden genişleyerek sürecektir.

Jeofizik çalışmalarının tamamlandığı yerlerde, arazi üstünde doğrulama çalışmalarına ve diğer ölçümlere total station ile devam edilecektir.

Deneme kazıları programı 2000 yılının yazında başlayacaktır. Bu da kazı izini almak ve gereken tesisleri kurmamız için bize zaman sağlayacaktır. .

Bununla beraber, 1998’de Yozgat Müzesi işbirliğiyle yapılması planlanmış Giriş kapısı ve “saray” cephelerinin temizleme çalışmalarına başlanacaktır. Mali kaynaklar, çalışmanın 1998 de gerçekleşmesine olanak sağlayamamış, fakat bu durum 1999 için değişmiş, Kapadokya Kapısının temizleme çalışması için yeterli bütçe oluşturulmuştur. Ve, bunun ötesinde, Prof. David Stronach “saray”da yapılacak temizleme çalışmaları için mali kaynak sağlayabileceği konusunda güven vermiştir.

Kapadokya kapısının batı kısmı ile eğimli taş kaplamanın temizlenmesini takiben gerekli konservasyon çalışmaları yapılacaktır. Ayakta kalmış duvar ve eğimli taş kaplama yüzeylerin üzerlerine bir veya iki sıra taş eklenecektir.

“Saray” payandaları ve giriş olduğu düşünülen bölümde yapılacak olan temizleme çalışmalarının çapı, çalışmadan çıkacak sonuçlara ve mali kaynaklara bağlı olarak düzenlenecektir. Ve yine, burada da sınırlı konservasyon çalışmaları yürütülecek, gerekli olan kısımlara ek taş sıraları konacaktır.

3. Yıl, 2000

Jeofiziki araştırmalar, daha önce ölçümleri yapılmış alanlardan, şehrin merkezine ve güney kısmına doğru ilerleyerek yapılacaktır.

GPS çalışmaları ile şehrin orta kısmının haritası tamamlanmış olacaktır.

Total station ile yüzey araştırmasına ve yer üstünde doğrulama çalışmalarına devam edilecektir.

B alanında, TT15 ve jeomanyetik araştırmalar sonucunda ortaya çıkan sorulara ışık tutmak amacıyla ek deneme kazıları yapılacaktır. Bu araştırma, kentsel bloğun eni boyunca dikmeli salonu da içine alacak şekilde bir açma kazılması çalışmasını da kapsamaktadır. Ayrıca, şehrin merkezinde, iki odalı bir yapıyı ve ona bağlı yapıları incelemek amacıyla deneme açması öngörülebilir. (bu çalışmanın yapılması için gerekli izinler için başvuru 1998’de yapılmış fakat mali kaynak sıkıntısı yüzünden çalışma ertelenmiştir). Buradaki yapı komplekslerinin jeofiziki harita üstündeki görünümü çok nettir. Çeşme yakınlarında seçilecek bir alan ıslak elek ve flotasyon çalışmalarının rahat bir şekilde yürütmesine de olanak sağlayacaktır.

Anıtsal yapıların temizleme çalışmaları önceki sezonun sonuçlarına bağlı olarak devam edilecektir.

4. Yıl, 2001

Jeofizik çalışmaları, şehrin geriye kalan güney ucunda devam edecek, kale etekleri ve gerekli görüldüğü ölçüde dik yamaçları çalışılacak, şehir surunun doğu bölümü ile kale eteklerinin meyili arasında kalan küçük alan da çalışma kapsamına alınacaktır.

Şehir surlarının içinde kalan güney kısmın haritası GPS kullanılarak tamamlanacaktır. Eğer zaman kalırsa, çalışma sur duvarları içinde kalan alanın dışına taşınarak, eski yol, tümülüs vb özelliklerin belirlenmesi çalışmalarına başlanacaktır.

Deneme açma kazıları için seçenekler (i) jeomanyetik sonuçların kontrol edilmesi ve mimari problemlerin çözülmesi amacıyla "saray" kısmında bir açma kazılması. (ii) STT4 ve STT5'in uzantılarının kazılarak kentsel bloğun ve bu kısmın doğusunda kalan strüktürlerin işlevleriyle ilgili bilgi toplamak (Organik materyallerin bu alanda çok iyi korunduğunu biliyoruz. Ayrıca, burası keramik repertuarının artırılmasına da olanak sağlayacaktır. Ve de, bu alanda şehrin kısa ömrü içinde, birden fazla yapı aşamasını kapsayan korunmuş katmanların varlığını da bilmekteyiz. Bu alanla ilgili diğer obsiyonlar jeofizik araştırmaları ilerledikçe kendisini gösterecektir.)

Mevcut yönetmeliklere göre, alan üstünde yürütülen çalışmaların tümünün aynı bölgede yoğunlaşarak yapılması gerekliliği; uzaktan algılama, temizleme, deneme açmaları ve diğer arazi çalışmalarının alanın aynı bölgesine yoğunlaşarak eş zamanlı veya peşpeşe yürütülmesini zorunlu kılmıştır.

Anıtsal yapıların temizleme çalışmaları önceki sezonun sonuçlarına bağlı olarak devam edilecektir.

5. Yıl, 2002

2002 sezonunda jeofizik çalışmaların tamamlanması amaçlanmaktadır. Sezon sonuna kadar, düzgün sonuçlarla, gerekli alanların jeofiziki haritalarının tamamlanacağı ümit edilmektedir.

GPS haritalama çalışmaları şehir dışındaki bölgelerde devam edecektir.

Anıtsal yapıların temizleme çalışmaları önceki sezonun sonuçlarına bağlı olarak devam edilecektir.

Bir önceki sezondan kalma materyal ve objelerin üzerinde çalışılarak tamamlanması için, bu sezonda kazı öngörülmemektedir.

Bütün sonuçlar finalize edilerek yayına hazırlanacaktır.

YIL 2003

Projenin ikinci aşaması ve monografin yayınlanması çalışmaları 2003 yılının yazından önce bitilecektir. Şehrin geri kalan alanlarını daha ayrıntılı incelemek amacıyla, deneme kazıları ve temizleme çalışmalarını içeren, yeni aşama teklifinin verilmesi düşünülmektedir. Bu zamanda, ümit ederiz ki, Kerkenes, bölgenin Tarihi ve Kültürel Mirası içinde hak ettiği yere ulaşmış olur. Ve, böylece, yeni programda konservasyon, restorasyon ve alanın ziyaretçilere açılması için gerekli yapıyı oluşturmaya yönelik çalışmalara yoğunluk verilir.

Ek II

PROJE YAYINLARI

Kerkenes Dağ Home Page: [http:// www.metu.edu.tr/home/wwwkerk/index.html](http://www.metu.edu.tr/home/wwwkerk/index.html)

Gurney, O.R.

1995. "The Hittite Names of Kerkenes Dağ and Kuşaklı Höyük", *Anatolian Studies* XLV, 69-71.

Korolnik, S.A.

1997. "The Conservation of a Carved Ivory Plaque", *Anadolu Medeniyetleri Müzesi: 1996 Yılı XI*, 173-196.

Summers, G.D.

1994. "Kerkenes Dağ", *Research Reports 1994*, BIAA, 18-20.

1994. "Kerkenes Dağ 1993", *Anatolian Studies* XLIV, 15.

1997. "The Identification of the Iron Age City on the Kerkenes Dağ in Central Anatolia", *Journal of Near Eastern Studies* 56.2, 81-94.

Summers, G.D. and Summers, M.E.F.

1994. "The Mountain Top City on Kerkenes Dağ (Yozgat) in Cappadocia", *Arkeoloji ve Sanat* 62-63, 2-20.

1995. "Kerkenes Dağ 1993", *XII. Araştırma Sonuçları Toplantısı: 30 Mayıs - 3 Haziran 1994 Ankara*, Ankara, 567-582.

1995. "Kerkenes Dağ Survey Project", *Anatolian Archaeology: Reports on Research Conducted in Turkey* 1, 22-23.

1996. "Kerkenes Dağ", *Anatolian Archaeology: Reports on Research Conducted in Turkey* 2, 27-28.

1996. "Kerkenes Dağ 1994", *XIII. Araştırma Sonuçları Toplantısı: 29 Mayıs - 2 Haziran 1995 Ankara*, Ankara, Vol. 1, 99-122.

1997. "Kerkenes Dağ 1995", *XIV. Araştırma Sonuçları Toplantısı: 27-31 Mayıs 1996 Ankara*, Ankara, Vol. II, 331-357.

1998. "The Kerkenes Dağ Project", in Matthews, R. (ed.) *Ancient Anatolia*, London (BIAA), 177-194 and col. pls 29-30.

1998. "Kerkenes Project: Phase 1", "Kerkenes Project: Phase 2" and "Regional Survey", *Kerkenes News 1998/Haberler 1998*: 1-16 (English and Turkish), Ankara (METU Press).

Summers, G.D., Summers, M.E.F. and Ahmet, K.,

1995. "The Regional Survey at Kerkenes Dağ: an Interim Report on the Seasons of 1993 and 1994", *Anatolian Studies* XLV, 43-68.

Summers, G.D., Summers, M.E.F., Baturayoğlu, N., Harmanşah, Ö. and McIntosh, E.R.

1996. "The Kerkenes Dağ Survey, an Interim Report", *Anatolian Studies* XLVI, 201-234.

Summers, G.D., Özcan, M., Branting, S., Dusingberre, E.R. and Summers, M.E.F.

1998. "Kerkenes Dağ 1996", *XIX. Kazı Sonuçları Toplantısı I: 26-30 Mayıs 1997 Ankara*, Ankara, Vol. I, 627-659.

KERKENES DAĞI PROJESİ

BEŞ YILLIK PLAN

1. 1999'da Berkeley Üniversitesi ile resmi işbirliği başlayacak ve Prof. Dr. David Stronach başkanlığında bir ekip çalışmalara katılacaktır. Bu işbirliği Kerkenes Projesi'ne kesinlik ve süreklilik sağlayacak, ayrıca projeye yeni bir boyut kazandırarak test açmalarının rolünün artmasını beraberinde getirecektir. Bu durumda projenin genel yaklaşım ve vurgusu değişmeyecek, temel araştırma çalışmaları devam ederek uzaktan algılama metodlarına ağırlık verilecek, eski şehir hakkında bütünsel bilgi sağlanmaya çalışılacaktır.
2. Berkeley ile işbirliği kazı iznini gerekli kılacaktır; zira Yozgat Müzesi'nin kaynakları deneme açmalarının ortaklaşa sürdürülmesi için yetersiz kalmaktadır. Dolayısıyla, alan bekçi ücreti, çıkan materyalin çalışılması ve saklanması için depo, ve konservasyon çalışmalarının yürütüldüğü bölümünün genişletilerek iyileştirilmesi için ek mali kaynak gerekmektedir. Uzun vadede Şahmuratlı Köyü içinde yeralan kazı evinin diğer imkanlarını da, ek banyo ve yatak odalarının inşası gibi, iyileştirmeyi amaçlamaktayız.
3. Kapadokya kapısı ve "saray" yapısı cephelerinden başlayarak, özellikli, seçilen bina kalıntılarında yapılacak olan temizleme, konservasyon ve sınırlı restorasyon çalışmaları, binalar ile ilgili bilgilerimizi arttırarak, Kerkenes'in ulusal ve uluslararası turizm potansiyalini geliştirme sürecini başlatacaktır. Sit alanının düzenlenmesi için gerekli kaynaklar, arkeolojik araştırmaları destekleyen kuruluşların dışında kalan organizasyonlardan temin edilmesi umulmaktadır.
4. Arazi çalışmasında, en büyük önem jeofizik ve GPS haritalama çalışmalarının devamı ve tamamlanmasına verilecektir. Bu çalışma, daha önce de olduğu gibi, sınırlı deneme açmalarıyla birleştirilerek, arkeolojik problemleri, özellikle yapısal tiplerin işlevlerini belirleme ve çevresel etkileri çözmeye yönelik kullanılacaktır.
5. Alan içi GPS çalışmalarının tamamlanıp, alanın detaylı topoğrafik haritasının elde edilmesinden sonra, 2001 yılında GPS çalışmasını alan sınırları ötesine taşıyarak, antik demir çağı yolların, su idaresinin tanımlanması ve yakın çevredeki tümülüslerin belgelenmesine geçilmesi düşünülmektedir.
6. Bu işbirliği beraberinde sorumlulukların ve araştırma alanlarının kesin ayrımını gerektirmektedir. Proje resmi olarak Geoffrey ve Françoise Summers'ın başkanlığında ve BIAA destekli olmaya devam edecektir. BIAA, Kerkenes projesi için bir idari komite atamıştır. Bu komitenin şu andaki üyeleri Dr. Roger Matthews (BIAA başkanı ve yöneticisi), Prof. David Hawkins (SOAS, Londra), Prof. Henry T. Wright Jr. (Michigan Üniversitesi), ve proje başkanları Geoffrey ve Françoise Summers'dır. İş bölümü şöyle gerçekleştirilecektir: Proje başkanları uzaktan algılama programını ve şehir dinamiklerinin üzerinde çalışmaya devam edecek ve buna ek olarak mimari kalıntıların temizleme, konservasyon ve belgeleme çalışmalarını başlatacaktır. Profesör Stronach proje başkanıyla ortak olarak seçilen alanlarda deneme kazılarını yürütecektir. Profesör Stronach ve ekibi deneme kazıları sonuçlarını yayınlamak ve raporlarını hazırlamaktan sorumlu olacaklardır. Burada belirtilmesi gereken diğer bir husus da geniş çaplı bir kazı çalışmasının beş yıllık plan içerisine dahil edilmediğidir. Hem arazi çalışmalarını hem de arazi sonrası çalışmaları güvence altına alacak uzun süreli bir mali destek sağlanmadıkça büyük bir kazı programı yapılması düşünülmemektedir.
7. Aşağıda beş yıllık planın ayrıntılı bir taslağı bulunmaktadır. Bu taslakta yeralan kalemlerin bazılarının gerçekleştirilme aşamalarının daha tanımlı olduğu görülmektedir. Aşağıda ortaya konan plan, proje araştırmalarında gerekli olan jeofizik, GPS ve yüzey araştırması ekipmanlarının ve arazi çalışmaları gerekli olan 4 çekerli arazi aracının mevcut olacağı farz edilerek yapılmıştır. Mimari kalıntıların temizlenmesi ve konservasyonu çalışmaları için gereken süre ve mali kaynağı tahmin etmek zordur. Kazının ilerleyişi, kazıdan neler çıkacağına bağlı olmasına rağmen, höyük kazılarından farklı olarak Kerkenes'deki kalıntıların derinliği ve doğası daha kolay tahmin edilebilmektedir. Aşağıda belirtilmiş olan ayrıntılı teklifte üzerinde durulması gereken diğer bir nokta da, bu eşzamanlı çalışmaların hiçbirinin aynı zamanda yürütülmeyeceği ve dolayısıyla her çalışma konusunun bütün bir sezon boyunca yapılmayacağıdır. Genellikle deneme kazısı çalışmaları sezonun ilk yarısında yapılacak, böylece buluntuların konservasyonu ve değerlendirilmesi için yeterli süre kalacaktır. Mimari kalıntıların temizlenme çalışmaları test açmalarının kapatılmasını takiben yapılacaktır. Bu eş zamanlı çalışmaların birbirinden süre olarak ayrılması projenin yürütülmesi açısından esneklik sağlayacaktır. Özellikle jeofiziki araştırma için ayrılan süre, önceden yapılmış tahminlere göre daha tutarlı olmasıyla beraber, diğer çalışmalardan artan zamana ve dik yamaçlarda yapılacak çalışma için gereken süreye bağlı olarak

gelişecektir. 1999 yılı baharında bir arazi çalışması yapılması düşünülmektedir. Ankara’da bulunan proje elemanlarıyla, diğer yıllarda da bahar aylarında yapılacak arazi çalışmaları bir alternatif olarak elde tutulmaktadır. Eğer mali kaynak arttırımı ümit ettiğimiz kadar başarılı olursa daha iddialı bir programın gerçekleştirilmesi mümkün olacaktır. Aynı zamanda, arazi çalışmaları dışında, sene içinde devam ettirilen yayın ve araştırma çalışmaları için de kaynak sağlanması gerekliliğinin bilincindeyiz.

BEŞ YILLIK PLAN İÇİN ARAŞTIRMA TASARISININ ANA HATLARI (1998-2002)

1. Yıl, 1998

Kerkenes projesinin beş yıllık planı, araştırma çalışmalarının alanın kuzey bölgesinde yoğunlaştırılması ile beraber, 1998 yılında başlamıştır. Total station kullanılarak 20m.’ye 20m’lik gridler oluşturulmuş ve bunların ölçümleri yapılmıştır. İki gradiometre ile sur duvarlarının içerisindeki alanın tamamını kapsayacak biçimde veriler toplanmıştır. İki takım Trimble marka GPS ekipmanı ile, biri bilinen bir noktaya sabitlenmek suretiyle diğer üçünün arazi üzerinde yürütülerek ayrıntılı topografik yüzey haritası elde edilmesi sağlamıştır. 1998 yılı Kazı Ön Raporunda (Şekil 3) araştırmanın gelişimi görülmektedir. 1998 sezonunu ana sponsorları BIAA ve National Geographic Society’dir. Anatolian Archaeology Research Foundation ve diğer özel kuruluşlar da projeye ayrıca bağışlarda bulunmuşlardır. Yibitaş Lafarge projeye sağladığı mali desteği sürdürmüş, Yimpaş ise kazı evi bekçisinin aylığına destek vermeye devam etmiştir.

2. Yıl, 1999

Baharda, şehrin kuzey ucunda kısa dönemli arazi çalışması yapılacaktır. Bu çalışma kapsamı içinde, daha önce magnetometre ile ölçülmüş gridlerden bazıları seçilerek, zeminin baharda ıslak olmasından faydalanılıp, drenç ölçüm aletiyle veri toplanacaktır. Bu sayede daha iyi datalar elde edilecektir. Bunun dışında, 1998 jeofizik verilerinin arazi üstü doğrulama çalışmalarına da devam edilecektir.

Yaz sezonu sırasında, jeofizik çalışmalarının devamı yapılacak, kuzeyden genişleyerek sürecektir.

Jeofizik çalışmalarının tamamlandığı yerlerde, arazi üstünde doğrulama çalışmalarına ve diğer ölçümlere total station ile devam edilecektir.

Deneme kazıları programı 2000 yılının yazında başlayacaktır. Bu da kazı izini almak ve gereken tesisleri kurmamız için bize zaman sağlayacaktır. .

Bununla beraber, 1998’de Yozgat Müzesi işbirliğiyle yapılması planlanmış Giriş kapısı ve “saray” cephelerinin temizleme çalışmalarına başlanacaktır. Mali kaynaklar, çalışmanın 1998 de gerçekleşmesine olanak sağlayamamış, fakat bu durum 1999 için değişmiş, Kapadokya Kapısının temizleme çalışması için yeterli bütçe oluşturulmuştur. Ve, bunun ötesinde, Prof. David Stronach “saray”da yapılacak temizleme çalışmaları için mali kaynak sağlayabileceği konusunda güven vermiştir.

Kapadokya kapısının batı kısmı ile eğimli taş kaplamanın temizlenmesini takiben gerekli konservasyon çalışmaları yapılacaktır. Ayakta kalmış duvar ve eğimli taş kaplama yüzeylerin üzerlerine bir veya iki sıra taş eklenecektir.

“Saray” payandaları ve giriş olduğu düşünülen bölümde yapılacak olan temizleme çalışmalarının çapı, çalışmadan çıkacak sonuçlara ve mali kaynaklara bağlı olarak düzenlenecektir. Ve yine, burada da sınırlı konservasyon çalışmaları yürütülecek, gerekli olan kısımlara ek taş sıraları konacaktır.

3. Yıl, 2000

Jeofiziki araştırmalar, daha önce ölçümleri yapılmış alanlardan, şehrin merkezine ve güney kısmına doğru ilerleyerek yapılacaktır.

GPS çalışmaları ile şehrin orta kısmının haritası tamamlanmış olacaktır.

Total station ile yüzey araştırmasına ve yer üstünde doğrulama çalışmalarına devam edilecektir.

B alanında, TT15 ve jeomanyetik araştırmalar sonucunda ortaya çıkan sorulara ışık tutmak amacıyla ek deneme kazıları yapılacaktır. Bu araştırma, kentsel bloğun eni boyunca dikmeli salonu da içine alacak şekilde bir açma kazılması çalışmasını da kapsamaktadır. Ayrıca, şehrin merkezinde, iki odalı bir yapıyı ve ona bağlı yapıları incelemek amacıyla deneme açması öngörülebilir. (bu çalışmanın yapılması için gerekli izinler için başvuru 1998’de yapılmış fakat mali kaynak sıkıntısı yüzünden çalışma ertelenmiştir). Buradaki yapı komplekslerinin jeofiziki harita üstündeki görünümü çok nettir. Çeşme yakınlarında seçilecek bir alan ıslak elek ve flotasyon çalışmalarının rahat bir şekilde yürütmesine de olanak sağlayacaktır.

Anıtsal yapıların temizleme çalışmaları önceki sezonun sonuçlarına bağlı olarak devam edilecektir.

4. Yıl, 2001

Jeofizik çalışmaları, şehrin geriye kalan güney ucunda devam edecek, kale etekleri ve gerekli görüldüğü ölçüde dik yamaçları çalışılacak, şehir surunun doğu bölümü ile kale eteklerinin meyili arasında kalan küçük alan da çalışma kapsamına alınacaktır.

Şehir surlarının içinde kalan güney kısmın haritası GPS kullanılarak tamamlanacaktır. Eğer zaman kalırsa, çalışma sur duvarları içinde kalan alanın dışına taşınarak, eski yol, tümülüs vb özelliklerin belirlenmesi çalışmalarına başlanacaktır.

Deneme açma kazıları için seçenekler (i) jeomanyetik sonuçların kontrol edilmesi ve mimari problemlerin çözülmesi amacıyla "saray" kısmında bir açma kazılması. (ii) STT4 ve STT5'in uzantılarının kazılarak kentsel bloğun ve bu kısmın doğusunda kalan strüktürlerin işlevleriyle ilgili bilgi toplamak (Organik materyallerin bu alanda çok iyi korunduğunu biliyoruz. Ayrıca, burası keramik repertuarının artırılmasına da olanak sağlayacaktır. Ve de, bu alanda şehrin kısa ömrü içinde, birden fazla yapı aşamasını kapsayan korunmuş katmanların varlığını da bilmekteyiz. Bu alanla ilgili diğer obsiyonlar jeofizik araştırmaları ilerledikçe kendisini gösterecektir.)

Mevcut yönetmeliklere göre, alan üstünde yürütülen çalışmaların tümünün aynı bölgede yoğunlaşarak yapılması gerekliliği; uzaktan algılama, temizleme, deneme açmaları ve diğer arazi çalışmalarının alanın aynı bölgesine yoğunlaşarak eş zamanlı veya peşpeşe yürütülmesini zorunlu kılmıştır.

Anıtsal yapıların temizleme çalışmaları önceki sezonun sonuçlarına bağlı olarak devam edilecektir.

5. Yıl, 2002

2002 sezonunda jeofizik çalışmaların tamamlanması amaçlanmaktadır. Sezon sonuna kadar, düzgün sonuçlarla, gerekli alanların jeofiziki haritalarının tamamlanacağı ümit edilmektedir.

GPS haritalama çalışmaları şehir dışındaki bölgelerde devam edecektir.

Anıtsal yapıların temizleme çalışmaları önceki sezonun sonuçlarına bağlı olarak devam edilecektir.

Bir önceki sezondan kalma materyal ve objelerin üzerinde çalışılarak tamamlanması için, bu sezonda kazı öngörülmektedir.

Bütün sonuçlar finalize edilerek yayına hazırlanacaktır.

YIL 2003

Projenin ikinci aşaması ve monografin yayınlanması çalışmaları 2003 yılının yazından önce bitilecektir. Şehrin geri kalan alanlarını daha ayrıntılı incelemek amacıyla, deneme kazıları ve temizleme çalışmalarını içeren, yeni aşama teklifinin verilmesi düşünülmektedir. Bu zamanda, ümit ederiz ki, Kerkenes, bölgenin Tarihi ve Kültürel Mirası içinde hak ettiği yere ulaşmış olur. Ve, böylece, yeni programda konservasyon, restorasyon ve alanın ziyaretçilere açılması için gerekli yapıyı oluşturmaya yönelik çalışmalara yoğunluk verilir.

KERKENES DAĞI PROJESİ

PROJE YAYINLARI

Kerkenes Dağ Home Page: [http:// www.metu.edu.tr/home/wwwkerk/index.html](http://www.metu.edu.tr/home/wwwkerk/index.html)

Gurney, O.R.

1995. "The Hittite Names of Kerkenes Dağ and Kuşaklı Höyük", *Anatolian Studies* XLV, 69-71.

Korolnik, S.A.

1997. "The Conservation of a Carved Ivory Plaque", *Anadolu Medeniyetleri Müzesi: 1996 Yılı XI*, 173-196.

Summers, G.D.

1994. "Kerkenes Dağ", *Research Reports 1994*, BIAA, 18-20.

1994. "Kerkenes Dağ 1993", *Anatolian Studies* XLIV, 15.

1997. "The Identification of the Iron Age City on the Kerkenes Dağ in Central Anatolia", *Journal of Near Eastern Studies* 56.2, 81-94.

Summers, G.D. and Summers, M.E.F.

1994. "The Mountain Top City on Kerkenes Dağ (Yozgat) in Cappadocia", *Arkeoloji ve Sanat* 62-63, 2-20.

1995. "Kerkenes Dağ 1993", *XII. Araştırma Sonuçları Toplantısı: 30 Mayıs - 3 Haziran 1994 Ankara*, Ankara, 567-582.

1995. "Kerkenes Dağ Survey Project", *Anatolian Archaeology: Reports on Research Conducted in Turkey* 1, 22-23.

1996. "Kerkenes Dağ", *Anatolian Archaeology: Reports on Research Conducted in Turkey* 2, 27-28.

1996. "Kerkenes Dağ 1994", *XIII. Araştırma Sonuçları Toplantısı: 29 Mayıs - 2 Haziran 1995 Ankara*, Ankara, Vol. 1, 99-122.

1997. "Kerkenes Dağ 1995", *XIV. Araştırma Sonuçları Toplantısı: 27-31 Mayıs 1996 Ankara*, Ankara, Vol. II, 331-357.

1998. "The Kerkenes Dağ Project", in Matthews, R. (ed.) *Ancient Anatolia*, London (BIAA), 177-194 and col. pls 29-30.

1998. "Kerkenes Project: Phase 1", "Kerkenes Project: Phase 2" and "Regional Suvey", *Kerkenes News 1998/Haberler 1998*: 1-16 (English and Turkish), Ankara (METU Press).

Summers, G.D., Summers, M.E.F. and Ahmet, K.,

1995. "The Regional Survey at Kerkenes Dağ: an Interim Report on the Seasons of 1993 and 1994", *Anatolian Studies* XLV, 43-68.

Summers, G.D., Summers, M.E.F., Baturayoğlu, N., Harmanşah, Ö. and McIntosh, E.R.

1996. "The Kerkenes Dağ Survey, an Interim Report", *Anatolian Studies* XLVI, 201-234.

Summers, G.D., Özcan, M., Branting, S., Dusinberre, E.R. and Summers, M.E.F.

1998. "Kerkenes Dağ 1996", *XIX. Kazı Sonuçları Toplantısı I: 26-30 Mayıs 1997 Ankara*. Ankara, Vol. I, 627-659.